

Ἡ ἉΓΙΑ ΟΓΔΟΗ

Ἡ ἉΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ
ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΚΑΙ ΦΑΛΗΡΟΥ
ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ Κ' ΑΓ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ

Σ Ε Ρ Α Φ Ε Ι Μ

ΕΠΙ ΤΗ ΚΑΘΙΕΡΩΣΕΙ ΤΟΥ ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ
383 ΘΕΟΦΟΡΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΑΝΤΩΝ ΤΗΝ Η' (8^η)

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟ

ΤΗΣ Β' ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΤΟΥ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

Ἀγαπητοί Πατέρες καί ἀδελφοί,

Μέ τήν ἄκτιστη Χάρι τοῦ ἐν Τριάδι δοξαζομένου Θεοῦ καί τίς πρεσβεῖες τοῦ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Φωτίου Ἀρχιεπισκόπου Κων/λεως τοῦ Μεγάλου καί Ἰσαποστόλου, ἐορτάζουμε σήμερα, Α' Κυριακή μετὰ τήν μνήμη τοῦ ἁγίου Φωτίου, γιά πρώτη φορά στήν καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶ Μητροπόλη τήν ἐορτή τῶν ἁγίων 383 θεοφόρων Πατέρων, πού συνεκρότησαν τήν Η' (8^η) Ἀγία καί Οἰκουμενική Σύνοδο στήν Κωνσταντινούπολη τά ἔτη 879-880 μ.Χ., ἡ ὁποία ἐορτή καθιερώνεται νά ἐορτάζεται ἐτησίως ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἱερᾷ Μητροπόλει μέ τήν ἐμπνευσμένη Ἱ. Ἀκολουθία τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἀυλιζομένου μακαριστοῦ Ἀποστόλου Παπαρχήστου, Ὑμνογράφου καί ὑπερόχου διακόνου τοῦ Ὁρθοδόξου Βυζαντινοῦ μέλους καί τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Τυπικοῦ, οὔ ἡ μνήμη εἴη αἰωνία.

Ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι δέν σταματᾶμε τήν ἀρίθμηση τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων στήν Ζ' (7^η) Ἀγία καί Οἰκουμενική Σύνοδο τοῦ ἔτους 787 μ.Χ. κατὰ τῶν αἰρετικῶν καί χριστιανοκατηγόρων εἰκονομάχων, ἀλλά ἀριθμοῦμε ὡς Ἀγίες καί Οἰκουμενικές Συνόδους καί ἄλλες δύο Συνόδους : α) τήν ἐπί Μ. Φωτίου Σύνοδο τοῦ 879-880 μ.Χ., ἡ ὁποία εἶναι ἡ Η' (8^η) Ἀγία καί Οἰκουμενική Σύνοδος καί β) τήν ἐπί ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, Σύνοδο τοῦ ἔτους 1351 μ.Χ., ἡ ὁποία εἶναι ἡ Θ' (9^η) Ἀγία καί Οἰκουμενική Σύνοδος.

Ἡ ἐν τῇ ἁγία Σοφία Η' (8^η) Ἀγία καί Οἰκουμενική Σύνοδος συνεκλήθη στήν Κωνσταντινούπολη κατὰ τά ἔτη 879-880 μ.Χ. ἐπί βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορα Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα. Συμμετεῖχαν 383 ἅγιοι καί θεοφόροι Πατέρες ἀπό Ἀνατολή καί Δύση, πού ἐκπροσωποῦσαν τά πέντε Πρεσβυγενή Ὁρθόδοξα Πατριαρχεῖα, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦταν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μέγας Φώτιος, ὁ ὁποῖος ἦταν ὁ πρόεδρος τῆς Συνόδου, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ ὀρθοδόξου τότε πάπα Ρώμης Ἰωάννου Η', Πέτρος ὁ πρεσβύτερος, μαζί μέ τόν Παῦλο καί τόν Εὐγένιο, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Θεοδοσίου, Ἠλίας ὁ πρεσβύτερος, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ πατριάρχου

Ἀλεξανδρείας Μιχαήλ, Κοσμάς ὁ πρεσβύτερος, καί ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Θεοδοσίου, Βασίλειος Ἐπίσκοπος Μαρτυρουπόλεως.

Ἡ Σύνοδος συνεκλήθη, γιά νά παύσει τά σκάνδαλα, πού ἀκολούθησαν μεταξύ τῶν Ἀνατολικῶν καί τῶν Δυτικῶν, σχετικά μέ τήν Βουλγαρία καί γιά νά ἐνωθοῦν οἱ ἀποσχισθέντες Ἐπίσκοποι ἐξαιτίας τῆς ἀποπομπῆς τοῦ πρῶην Κωνσταντινουπόλεως Ἰγνατίου καί τῆς χειροτονίας τοῦ Ἁγίου Φωτίου. Ἡ Σύνοδος, ἐπίσης, ἀνεκήρυξε ὡς Οἰκουμενική τήν Ζ' (7^η) Ἁγία καί Οἰκουμενική Σύνοδο¹.

Τά κύρια θέματα, πού συζητήθηκαν στή Σύνοδο ἦταν τά ἐξῆς πέντε : α) τό πρωτεῖο τοῦ πάπα Ρώμης, β) τά λειτουργήματα στήν Ἐκκλησία καί οἱ μεταξύ τους σχέσεις, γ) τά τοπικά ἔθιμα, δ) ἡ ἀθρόα χειροτονία καί ε) τό Filioque, δηλ. ἡ παράνομη καί αἰρετική προσθήκη τῆς καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τά Πρακτικά τῆς Συνόδου αὐτῆς δημοσιεύθηκαν ἀπό τόν Ἱερό Δοσίθεο Πατριάρχη Ἱεροσολύμων στό βιβλίο του «*Τόμος Χαράς*»², πού ἐκδόθηκε στό Ρήμνιο τῆς Οὐγγροβλαχίας τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1705.

Ἡ Σύνοδος τῶν ἐτῶν 879-880 μ.Χ. ἔχει ὅλα τά χαρακτηριστικά τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ ὡς Η' (8^η) Οἰκουμενική Σύνοδος. Διασώζει ὅλα τά ἐξωτερικά καί ἐσωτερικά στοιχεῖα τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἡ Σύνοδος αὐτή εἶναι καί λέγεται Οἰκουμενική, ἐπειδή α) συνεκλήθη ἀπό τόν αὐτοκράτορα Βασίλειο τόν Μακεδόνα, β) παρέστησαν σ' αὐτήν οἱ ἐκπρόσωποι ὅλων τῶν Πατριαρχείων, προήδρευσε ἡ μεγάλη πατερική φυσιογνωμία τοῦ Μεγάλου Φωτίου καί οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ὀρθοδόξου τότε πάπα Ρώμης Ἰωάννου Η', γ) ἀσχολήθηκε μέ σοβαρά δογματικά, ἐκκλησιολογικά καί κανονικά θέματα, δ) οἱ ἀποφάσεις τῆς ἀκολουθοῦν τήν διδασκαλία τῶν ἁγίων Προφητῶν, Ἀποστόλων καί Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, δηλ. εἶναι σύμφωνες μέ τήν ὅλη παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ε) ὑπῆρξε συμφωνία ὅλων τῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν καί Ἀρχιερέων τῆς Καθολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία φαίνεται ἀπό τίς ὑπογραφές τους στά διορισθέντα καί κανονισθέντα ἀπό τήν Σύνοδο, καί ἡ ὁποία συμφωνία εἶναι ὁ συστατικός χαρακτήρας, πού καθιστᾷ μία Σύνοδο Οἰκουμενική, σύμφωνα μέ τόν ἅγιο Νικόδημο τόν Ἀγιορείτη³, καί στ) ἡ Σύνοδος αὐτή χαρακτηρίσθηκε ὡς Οἰκουμενική ἀπό πολλούς ἁγίους Πατέρες καί διδασκάλους, ὅπως τόν Θεόδωρο Βαλαμώνα, τόν Νεῖλο Θεσσαλονίκης, τόν ἅγιο Νικόλαο Καβάσιλα, τόν Νεῖλο Ρόδου, τόν Μακάριο Ἀγκύρας, τόν ἅγιο Συμεών Θεσσαλονίκης, τόν ἅγιο Μάρκο Ἐφέσου τόν Εὐγενικό, τόν ὁσιο Ἰωσήφ Βρυέννιο, τόν ἅγιο Γεννάδιο Σχολάριο, τόν ἱερό Δοσίθεο Ἱεροσολύμων, τόν Κωνσταντῖνο Οἰκονόμου κ.ἄ, ἀλλά καί ἀπό νεωτέρους, ὅπως τόν μακαριστό Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κυρό Χρυσόστομο Παπαδόπουλο, τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου κ. Ἱερόθεο⁴, τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Γόρτυνος καί Μεγαλοπόλεως κ. Ἱερεμία⁵, τόν

¹ ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Πηδάλιον*, ἐκδ. Β. Ρηγόπουλος, Θεσ/κη 2003, σσ. 361-366.

² ΔΟΣΙΘΕΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Τόμος Χαράς*, ἐκδ. Β. Ρηγόπουλος, Θεσ/κη 1985, σσ. 257-386.

³ ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Πηδάλιον*, ἐκδ. Β. Ρηγόπουλος, Θεσ/κη 2003, σ. 118.

⁴ ΣΕΒ. ΜΗΤΡ. ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ κ. ΙΕΡΟΘΕΟΣ, *Περί τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἐν Κωνίλει ἐν ἔτει 879-880 μ.Χ. συγκληθείσης Συνόδου ὡς Ὁγδόης Οἰκουμενικῆς*, μὴ ἀναγνωσθεῖσα Εἰσήγησις στήν Ι.Σ.Ι., Ὁκτωβρίου 2011.

⁵ ΣΕΒ. ΜΗΤΡ. ΓΟΡΤΥΝΟΣ κ. ΙΕΡΕΜΙΑΣ, *Περί τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἐν Κωνίλει ἐν ἔτει 1351 μ.Χ. συγκληθείσης Συνόδου ὡς Ἐνάτης Οἰκουμενικῆς*, μὴ ἀναγνωσθεῖσα Εἰσήγησις στήν Ι.Σ.Ι., Ὁκτωβρίου 2011.

Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Ἀβύδου κ. Κύριλλο Κατερέλο⁶, τόν αἰδεσιμολογίωτατο πρεσβύτερο π. Φίλιππο Ζυμάρη⁷ κ.ἄ.

Διαβάζοντας κανείς προσεκτικά τὰ πρακτικά τῆς Συνόδου αὐτῆς διαπιστώνει ὅτι ἡ ἴδια ἡ Σύνοδος ἔχει συνείδηση Οἰκουμενικῆς καί ἔτσι τήν τιτλοφοροῦν οἱ Βασιλεῖς, ὁ Μ. Φώτιος, οἱ λεγάτοι τοῦ τότε Ὁρθόδοξου πάπα Ρώμης καί τὰ μέλη Τῆς. Ὁ ὅρος «Οἰκουμενική» ἀναφέρεται δεκάδες φορές στά πρακτικά. Ὅλα τὰ μέλη τῆς Συνόδου ἔχουν τήν συνείδηση ὅτι εἶναι συνέχεια τῆς Ζ' (7^{ης}) Ἀγίας καί Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τήν ὁποία καί ἐπικυρώνουν ὡς Οἰκουμενική. Ἄρα, τό γεγονός ὅτι ἡ Ζ' (7^η) Ἀγία καί Οἰκουμενική Σύνοδος ἐπικυρώθηκε ἀπό τήν Η' (8^η) Οἰκουμενική Σύνοδο, μεταξύ τῶν ἄλλων, δείχνει τήν σοβαρότητα τῆς.

Μέ βάση τὰ παραπάνω δέν πρόκειται γιά κάποια πρωτοτυπία ἢ καινοτομία τό νά ἀποδεχθοῦμε, ὡς Ἱερὰ Μητρόπολη, ὡς Τοπική Ἐκκλησία, τήν ἐπί Μεγάλου Φωτίου Σύνοδο ὡς Οἰκουμενική καί νά προτείνουμε τήν ἐπίσημη ἀποδοχή τῆς ὡς τέτοια ἀπ' ὅλη τήν Ὁρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία, δεδομένου ὅτι, σύμφωνα μέ τήν Ὁρθόδοξη Παράδοση, ἡ Σύνοδος ἐπεμβαίνει, γιά νά διακηρύξει, ἐπίσημα πλέον, τήν ἤδη ὑπάρχουσα καί ἀποδεικνυομένη στήν ἀλάνθαστη συνείδηση τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, οἰκουμενικότητα μιᾶς Συνόδου.

Στό σημεῖο αὐτό κρίνεται ἀπαραίτητο νά γίνει μία μικρή ἀναφορά σέ δύο ἀπό τὰ θέματα, πού ἀπασχόλησαν τήν Η' (8^η) Ἀγία καί Οἰκουμενική Σύνοδο, γιά νά φανεῖ ἡ σπουδαιότητα τῆς Οἰκουμενικῆς αὐτῆς Συνόδου. Τά θέματα αὐτά εἶναι α) τό πρωτεῖο τοῦ Ὁρθόδοξου πάπα Ρώμης καί β) ἡ αἵρεση τοῦ Filioque.

Α) Τό πρῶτο σημεῖο, πού ἀπασχόλησε τήν Η' (8^η) Ἀγία καί Οἰκουμενική Σύνοδο, σχετίζεται μέ τό πρωτεῖο τοῦ Ὁρθόδοξου πάπα Ρώμης. Ἡ συζήτηση, πού ἔγινε στή Σύνοδο μεταξύ τοῦ Μ. Φωτίου, τῶν ἀνατολικῶν ἐκπροσώπων, ἀλλά καί τῶν ἐκπροσώπων τοῦ τότε Ὁρθόδοξου πάπα Ρώμης Ἰωάννου Η', ἔδειξε ξεκάθαρα ὅτι ὁ Ὁρθόδοξος πάπας Ρώμης ἔχει πρωτεῖο μέσα στήν Ἐκκλησία, ἀλλά μέ σαφεῖ ἐκκλησιολογικά ὅρια, ὅπως αὐτά προσδιορίζονται ἀπό τόν 34^ο Ἀποστολικό Κανόνα. Δηλ. εἶναι πρῶτος μόνο κατὰ τὰ πρεσβεῖα ἐντός καί ὄχι ὑπεράνω τῆς Ἐκκλησίας. Κατά τήν θεώρηση αὐτή, κάθε Ἐπίσκοπος, πού δέν τηρεῖ τό πνεῦμα τοῦ Ἀποστολικοῦ Κανόνος, θέτει τόν ἑαυτό του ἐκτός Ἐκκλησίας καί καθαιρεῖται ἢ ἀφορίζεται. Οἱ πάπες Ρώμης δέν ἀποτελοῦν ἐξαίρεση.

Ὁ Μέγας Φώτιος καί οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Συνόδου αὐτῆς ὑποστήριξαν τὰ πρεσβεῖα τιμῆς ὡς ἀναγκαῖα ἐκκλησιολογική ἀρχή γιά τήν διατήρηση τῆς ἐνότητας τῆς ἀνά τήν οἰκουμένη Ἐκκλησίας. Κατά τὰ πρεσβεῖα τιμῆς, ὅμως, ἡ διατήρηση αὐτῆς τῆς ἐνότητας σαφῶς δέν νοεῖται ὡς ἐπιβολή ἀπό ἓνα πρῶτο, ὁ ὁποῖος βρίσκεται ὑπεράνω τῆς Ἐκκλησίας ὡς αὐθεντία. Ἡ θέση αὐτή σαφῶς ἐκφράζεται σέ ἐπιστολή τοῦ Ἀγίου Φωτίου, στήν ὁποία τονίζει τήν Ὁρθόδοξη ἐρμηνεία τοῦ Εὐαγγελικοῦ χωρίου «κἀγὼ δέ σοί λέγω ὅτι σύ εἶ Πέτρος καί ἐπὶ ταύτην τήν πέτραν οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν...» Ματθ. ις' 18-19. Ἡ ἐρμηνεία αὐτή ὁδηγεῖ στήν καίρια ἐκκλησιολογική ἀρχή ὅτι ὁ κάθε ἐπίσκοπος εἶναι ἰσότιμος ὡς πρός τήν ἀρχιερωσύνη του. Ὁ Ὁρθόδοξος πάπας Ρώμης καί ὄχι ὁ σημερινός αἰρεσιάρχης ἔχει τό προνόμιο τῆς τιμῆς καί πρέπει νά τηρεῖ τούς Ἱερούς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, καί αὐτό τό προνόμιο πρέπει

⁶ ΘΕΟΦ. ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΒΥΔΟΥ κ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ, *Ἡ Ρώμη καί τό Παπικό Πρωτεῖο ἐπὶ Πατριαρχείας Ἰγνατίου καί ἱ. Φωτίου* (847-886), ἡ *Η' Οἰκουμενική Σύνοδος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας* (869-870)

⁷ ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒ. ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΖΥΜΑΡΗΣ, *Ἱστορική, δογματική καί κανονική σπουδαιότητα τῆς Συνόδου τῆς Κων/λεως* (879-880), διδακτορική διατριβή.

νά γίνεται μέσα στο πνεῦμα τῶν Ἱερῶν Κανόνων. Αὐτό σημαίνει ὅτι ὁ Ὁρθόδοξος πάπας Ρώμης δέν ἔχει ἀρμοδιότητες σέ ἄλλες ἐκκλησιαστικές περιφέρειες. Ὅταν ὁ πάπας Ρώμης δέν τηρεῖ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες καὶ θέτει τὸν ἑαυτό του ὑπεράνω τῆς Ἐκκλησίας, τότε μπορεῖ νά καθαιρεθεῖ, ὅπως συνέβη μέ τὸν πάπα Νικόλαο Α', πού καθαιρέθηκε, γιατί ἀναμείχθηκε στήν Κωνσταντινούπολη καὶ τήν Βουλγαρία.

Εἶναι πολύ χαρακτηριστικός ὁ α' Ἱερὸς Κανόνας, πού συνέταξε ἡ Σύνοδος αὐτὴ κατὰ τὴν πέμπτη πρᾶξη τῆς, ὁ ὁποῖος θεσπίζει τὴν αὐτονομία κάθε ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως σέ θέματα τάξεως καὶ πειθαρχίας. Μέ τὸν Ἱερὸ αὐτὸν Κανόνα γίνεται ἀποδεκτὸ τὸ Συνοδικό Σύστημα διοικήσεως καὶ ἀποσαφηνίζεται ὅτι τὸ πρωτεῖο τοῦ Ὁρθοδόξου πάπα Ρώμης δέν εἶναι πρωτεῖο ἐξουσίας, ἀλλὰ πρωτεῖο τιμῆς, δηλ. ὁ Ὁρθόδοξος πάπας Ρώμης καὶ ὄχι ὁ σημερινός πού αὐτός καὶ οἱ προκατόχοί του ἔχουν ἐκπέσει ἀπὸ τὸ ἔτος 1014 εἰς δεινές αἰρέσεις δέν εἶναι κεφαλὴ ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, δέν εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἱερωσύνης κ.ἄ., καὶ κατὰ συνέπεια, δέν ἔχει ἀρμοδιότητα στίς ἄλλες ἐκκλησιαστικές διοικήσεις. Ὁ Ἱερὸς αὐτὸς Κανόνας ἔχει καίρια ἐκκλησιολογικὴ σημασία καὶ ἀποτελεῖ ἐπανορθωτικὸ διάβημα κατὰ τῆς πυραμιδικῆς δυτικῆς «παγκόσμιας» ἐκκλησιολογίας, ἡ ὁποία ἐκφράσθηκε στὴ ληστρικὴ Σύνοδο τοῦ 869-870, κατὰ τὴν ὁποία ἡ μόνη ἀληθινὴ Τοπικὴ Ἐκκλησία, μέ τὴν ἔννοια τῆς καθολικότητας, εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία ταυτίζεται μέ μία παγκόσμια Ἐκκλησία, καὶ ὁ μόνος οὐσιαστικός ἐπίσκοπος εἶναι ὁ πάπας Ρώμης.

Β) Τὸ δεύτερο σημεῖο, πού ἀπασχόλησε τὴν Η' (8^η) Ἀγία καὶ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, εἶναι τὸ θέμα τοῦ Filioque, πού εἰσήγαγαν οἱ Φράγκοι στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως, ὅτι δηλ. τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ὡς ὑπόσταση ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό.

Τὸ πρῶτο καὶ κύριο αἷτιο τοῦ σχίσματος τοῦ 1054, δηλ. τῆς ἀπόσχισης καὶ ἀποκοπῆς τοῦ πρεσβυγενοῦς Πατριαρχείου τῆς Δύσεως, τῆς αἰρέσεως τοῦ Παπισμοῦ ἀπὸ τὴν Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἦταν ἡ αἵρεση τοῦ Filioque. Τὸ Filioque εἶναι φοβερὴ αἵρεση, ἐπειδὴ α) εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὰ ἀψευδέστατα λόγια τοῦ Ἰδίου τοῦ Χριστοῦ, πού εἶπε ὅτι «τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται»⁸. Ἔχουμε δηλ. κατάφωρη ἀθέτηση τοῦ Ἰδίου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ. β) Εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως Νικαίας-Κων/λεως, σύμφωνα μέ τὸ ὁποῖο «(πιστεύω) καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ Ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον». Ἔχουμε δηλ. ἀθέτηση καὶ τῶν δύο Ἀγίων καὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς Α' καὶ τῆς Β'. γ) Εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὸν 7^ο Ἱερὸ Κανόνα τῆς Γ' Ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος ἀπαγορεύει ὁποιαδήποτε πρόσθεση ἢ ἀφαίρεση στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως⁹. Ἔχουμε δηλ. ἀθέτηση καὶ τῆς Γ' Ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. δ) Καταστρέφει τίς σχέσεις μεταξύ τῶν προσώπων τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ συγχέει τὰ ἀκοινώνητα ὑποστατικά ἰδιώματα τῶν τριῶν προσώπων. ε) Ὑποβιβάζει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα στὸ ἐπίπεδο τοῦ κτίσματος, καὶ στ) εἰσάγει δυαρχία στήν Ἀγία Τριάδα. Ἐφόσον καὶ ὁ Υἱός εἶναι πηγὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἄρα ἔχουμε δύο πηγές, δύο ἀρχές στήν Ἀγία Τριάδα, τὸν Θεὸ Πατέρα καὶ τὸν Υἱό. Βέβαια, πίσω ἀπὸ τὴν αἵρεση τοῦ Filioque δέν κρύβεται τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἄλλη φρικτὴ αἵρεση τοῦ πάπα Ρώμης, ἡ ὁφρὺς, ἡ ἀλαζονεία, τὸ ἀλάθητο

⁸ Εὐ. 15, 26.

⁹ ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Πηδάλιον*, ἐκδ. Β. Ρηγόπουλος, Θεσ/κη 2003, σσ. 173-176.

καί τό πρωτεῖο ἐξουσίας του, νά νομοθετεῖ μόνο αὐτός πάνω ἀπό τά παραδεδομένα ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ὅπως θεολογεῖ μέ ὁξύνοια ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς¹⁰.

Ἡ συζήτηση γιά τό σοβαρό αὐτό ζήτημα ἔγινε κατὰ τήν ἔκτη συνεδρία καί ἀποφασίσθηκε νά ἀπαγορευθεῖ αὐτή ἡ κακοδοξία. Μέ πρόταση τοῦ παρισταμένου Αὐτοκράτορα Βασιλείου, ἡ Σύνοδος ἀποφάσισε νά καταδικάσει τό Filioque, δηλ. τήν εἰσαγωγή στό Σύμβολο τῆς Πίστεως ἀπό τοὺς Φράγκους τῆς αἰρετικῆς διδασκαλίας περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ, πού εἰσήγαγαν οἱ Φράγκοι καί στήν Βουλγαρία.

Τό συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ ἐπὶ Μ. Φωτίου Σύνοδος τοῦ 879-880 μ.Χ. εἶναι ὄντως ἡ Η' (8^η) Ἁγία καί Οἰκουμενική Σύνοδος τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί ἔτσι ἔχει περάσει στήν ἀλάνθαστη συνείδηση τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας. Σήμερα, οἱ αἰρεσιάρχες πάπες Ρώμης δέν ἀριθμοῦν τήν Σύνοδο τοῦ 879-880 μ.Χ. ὡς τήν Η' (8^η) Ἁγία καί Οἰκουμενική Σύνοδο, ἀλλά στή θέση της ἀριθμοῦν τήν ληστρική σύνοδο τοῦ 869-870, ἡ ὁποία κατεδίκασε τόν Μ. Φώτιο, καθυβρίζοντες τόν Ἰσαπόστολο Ἅγιο ὡς δῆθεν «αἰρεσιάρχη».

Κατακλείουμε, τονίζοντας ὅτι θεωροῦμε ἀδήριτη ἀνάγκη τήν σύγκληση Πανορθόδοξου, Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου μέ τήν συμμετοχή ἀπάντων τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν, Ἀρχιεπισκόπων, Μητροπολιτῶν, Ἐπισκόπων, Καθηγουμένων, Ἀρχιμανδριτῶν, Ἱερέων, Μοναχῶν καί λαϊκῶν θεολόγων, ἡ ὁποία θά ἀσχοληθεῖ συνοδικῶς μέ τό θέμα τῆς πανορθόδοξου ἀνακηρύξεως τῆς Συνόδου ἐπὶ Μ. Φωτίου ὡς τῆς Η' Ἁγίας καί Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Τυχάνει δέ ἐξόχως ἀπαράδεκτο τό γεγονός ἀφ' ἑνὸς νά θεωροῦμε ὡς προστάτη καί ἔφορο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Ἱερᾶς μας Συνόδου τόν Ἅγιο Ἰσαπόστολο Μέγα Φώτιο, νά μὴν προχωρήσουμε στήν διαδικασία ὑποβολῆς προτάσεως ἀνακηρύξεως ὡς Η' (8^η) Οἰκουμενικῆς τῆς Συνόδου τοῦ ἔτους 880, πού δικαίωσε πανορθόδοξως καί οἰκουμενικῶς τόν Μ. Φώτιο, καί ἀφ' ἑτέρου νά συνομιλοῦμε, νά συναγελαζόμαστε καί νά συμπροσευχόμαστε ὅλως ἀντικανονικῶς μέ τήν αἰρετική παπική θρησκευτική παρασυναγωγή καί κοινωνία, ἡ ὁποία γιά προφανεῖς ἰδιοτελεῖς λόγους ἀποδέχεται ὡς Η' (8^η) Οἰκουμενική Σύνοδο τήν ληστρική Σύνοδο τοῦ 870, ἡ ὁποία ὡς εἴπομεν ἤδη καθυβρίζει τόν Μεγάλο Φώτιο ὡς δῆθεν «αἰρεσιάρχη».

Παρέλκει, τέλος, νά ἀναφέρουμε ὅτι ἀπό τό παραπάνω θέμα ἀσφαλῶς ἐνοχλεῖται καί «καίγεται» ὁ δαίμονας τοῦ παναιρετικοῦ συγκρητιστικοῦ διαχριστιανικοῦ οἰκουμενισμοῦ καί ὅσοι συνοδοιποροῦν μέ αὐτόν¹¹.

Μετ' εὐχῶν

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

+ ὁ Πειραιῶς Σεραφεῖμ

¹⁰ ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ, *Λόγος Α' ἀποδεικτικός περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος* 4, 32, ἐκδ. Γρηγόριος Παλαμᾶς, ΕΠΕ 1, Θεσ/κη 1981, σ. 86.

¹¹ Ἡμετ. Ἐπιστολή πρὸς τόν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπο Ἱερώνυμο, <http://www.imp.gr/index.php/home-4/anakoino8enta-deltia-typoy/anakoino8enta-deltia-typoy-2012/22-anakoino8enta-deltia-typoy-2012/64-2012-07-16-02-52-28>.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΑΣΜΑΤΙΚΗ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΟΓΔΟΗΣ (Η΄) ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ

ΣΥΝΟΔΟΥ

τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Μεγάλου Φωτίου συγκληθείσης

ἐν ἔτεσι ἀπὸ Χριστοῦ 879-880

Ποιηθεῖσα

ὑπὸ Ἀποστόλου Παπαχρήστου, Θεολόγου-Πρωτοφάλτου

ἐξ Ἀγρινίου Αἰτωλοακαρνανίας

Πειραιεὺς 2013

Ψαλλομένη τῇ Α' Κυριακῇ μηνὸς Φεβρουαρίου

Εἰς τὸν Ἑσπερινόν

Τῷ Σαββάτῳ ἑσπέρας, μετὰ τὸν Προοιμιακὸν καὶ τὸ
Ψαλτήριον, εἰς τὸ «Κύριε ἐκέκραξα..», ψάλλομεν ἀναστάσιμα
Στιχηρὰ εἰς δ' καὶ τῶν Ἀγίων εἰς ς'

Ἦχος πλ. β' Ἡ ἀπεγνωσμένη.

Δεῦτε τοῦ Κυρίου ἡ Ἐκκλησία, ἄσμασιν τοὺς θείους καὶ
θεοφόρους, Πατέρας ὑμνήσωμεν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὄντως
Ὁγδόης τῆς Ἀγίας, τοὺς κήρυκας τοῦ Λόγου, τοὺς Ἀποστόλων
διαδόχους, καὶ τῶν Ἑπτὰ Συνόδων, καὶ δοξάζωμεν Χριστῷ βοῶντες·
Ὁρθοδοξία ἡμᾶς στήριξον Κύριε, εὐχαῖς αὐτῶν ὡς Φιλάνθρωπος.

Πίστει ἐκ περάτων τῆς Οἰκουμένης, ἔδραμον Πατέρες τῇ
βασιλίδι, τῶν πόλεων, ῥύσασθαι ἀπάτης ἐκ δαιμόνων,
λύρου ἀνθρώπων τε, ὡς δοῦλοι Χριστοῦ καὶ ὑπηρέται, ἅμα στηρίζαι
θείοις λόγοις, αὐτῶν, τὴν Ἐκκλησίαν. Διὸ κράζωμεν πρὸς τὸν
Σωτῆρα· Ὁρθοδοξία ἡμᾶς στήριξον Κύριε, εὐχαῖς αὐτῶν ὡς
Φιλάνθρωπος.

Τὸν διηρημένον Χριστοῦ χιτῶνα, καὶ διερρηγμένον ἐξ
ἀγνωσίας, Λατίνων αἱρέσεως καὶ πάσης ἀνταρσίας,
σοφῶς συνερράφατε Πατέρες, ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ, βλέπειν τὴν
γύμνωσιν τὴν τούτου, μηδαμῶς ἐνεγκόντες. Ὅθεν δοξάζωμεν
Χριστὸν βοῶντες· Ὁρθοδοξία ἡμᾶς στήριξον Κύριε, εὐχαῖς αὐτῶν ὡς
Φιλάνθρωπος.

Ὶσμασιν ὑμνήσωμεν κατὰ χρέος, Φώτιον τὸν μέγαν ἐν Πατριαρχαῖς, καὶ πρόεδρον Πόλεως τῆς Κωνσταντίνου πάντες, Πάπα ἀγγέλους Ἰωάννου, Εὐγένιον καὶ Παῦλον, Πέτρῳ σοφῷ Καρδινάλιῳ, Πατριαρχῶν τοὺς θεῖους, Ἀλεξανδρείας Κοσμᾶν, Ἡλίαν θείας Σιών, Ἀντιοχείας Βασίλειον, σὺν πᾶσι, ἡμᾶς τοὺς φωτίσαντας.

Δόξα. ᾠχος πλ. β'

Τὰς μυστικὰς σήμερον τοῦ Πνεύματος σάλπιγγας, τοὺς θεοφόρους Πατέρας ἀνευφημήσωμεν· τοὺς μελωδήσαντας ἐν μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας, μέλος ἐναρμόνιον θεολογίας, Τριάδα μίαν ἀπαράλλακτον, οὐσίαν τε καὶ θεότητα· τοὺς καθαιρέτας Λατίνων πλάνης, καὶ Ὁρθοδόξων θερμοὺς προστάτας· τοὺς πρεσβεύοντας πάντοτε Κυρίῳ, ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Τὸ α' τοῦ ᾠχου

Εἵσοδος, Φῶς ἱλαρόν. Τὸ Προκείμενον τῆς ἡμέρας καὶ τὰ ἀναγνώσματα.

Δευτερονομίου τὸ ἀνάγνωσμα

(Κεφ. ι' 14-21)

Εἶπε Μωσῆς πρὸς τοὺς Υἱοὺς Ἰσραήλ· ἰδοὺ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ, ἡ γῆ καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν αὐτῇ· πλὴν τοὺς πατέρας ὑμῶν προεῖλετο Κύριος ἀγαπᾶν αὐτούς, καὶ ἐξελέξατο τὸ σπέρμα αὐτῶν μετ' αὐτοὺς ὑμᾶς παρὰ πάντα τὰ ἔθνη κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην. καὶ περιτεμεῖσθε τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν καὶ τὸν τράχηλον ὑμῶν οὐ σκληρυνεῖτε ἔτι· ὁ

γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν οὗτος Θεὸς τῶν θεῶν καὶ Κύριος τῶν κυρίων, ὁ Θεὸς ὁ μέγας· καὶ ἰσχυρὸς καὶ φοβερός, ὅστις οὐ θαυμάζει πρόσωπον, οὐδ' οὐ μὴ λάβῃ δῶρον, ποιῶν κρίσιν προσηλύτῳ καὶ ὀρφανῷ καὶ χήρᾳ, καὶ ἀγαπᾷ τὸν προσηλύτον δοῦναι αὐτῷ ἄρτον καὶ ἱμάτιον. καὶ ἀγαπήσετε τὸν προσηλύτον· προσηλύτοι γὰρ ἦτε ἐν γῇ Αἰγύπτῳ. Κύριον τὸν Θεόν σου φοβηθήσῃ καὶ αὐτῷ λατρεύσεις καὶ πρὸς αὐτὸν κολληθήσῃ καὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὁμῇ· οὗτος καύχημά σου καὶ οὗτος Θεός σου, ὅστις ἐποίησεν ἐν σοὶ τὰ μεγάλα καὶ τὰ ἔνδοξα ταῦτα, ἃ εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου.

Προφητείας Ἰερεμίου τὸ ἀνάγνωσμα

(Κεφ. ια' 18-23 καὶ ιβ' 2-5, 14-15)

Κύριε, γνώρισόν μοι, καὶ γνώσομαι· τότε εἶδον τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν. ἐγὼ δὲ ὡς ἄρνιον ἄκακον ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι οὐκ ἔγνων· ἐπ' ἐμὲ ἐλογίσαντο λογισμὸν πονηρὸν λέγοντες· δεῦτε καὶ ἐμβάλωμεν ξύλον εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ καὶ ἐκτρίψωμεν αὐτὸν ἀπὸ γῆς ζώντων, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ οὐ μὴ μνησθῇ οὐκέτι. Κύριε κρίνων δίκαια, δοκιμάζων νεφροὺς καὶ καρδίας, ἴδοιμι τὴν παρὰ σοῦ ἐκδίκησιν ἐξ αὐτῶν, ὅτι πρὸς σὲ ἀπεκάλυψα τὸ δικαίωμά μου. διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος ἐπὶ τοὺς ἄνδρας Ἀναθὼθ τοὺς ζητοῦντας τὴν ψυχὴν μου, τοὺς λέγοντας· οὐ μὴ προφητεύσεις ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου, εἰ δὲ μή, ἀποθάνῃ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν. ἰδοὺ ἐγὼ ἐπισκέφομαι ἐπ' αὐτούς· οἱ νεανίσκοι αὐτῶν ἐν μαχαίρᾳ ἀποθаноῦνται, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῶν τελευτήσουσιν ἐν λιμῷ, καὶ ἐγκατάλειμμα οὐκ ἔσται αὐτῶν, ὅτι ἐπάξω κακὰ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἀναθὼθ, ἐν ἐνιαυτῷ ἐπισκέψεως αὐτῶν. Δίκαιος εἶ, Κύριε, ὅτι ἀπολογήσομαι πρὸς σέ, πλὴν κρίματα λαλήσω πρὸς σέ· τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται, εὐθνήνησαν πάντες οἱ ἄθετοῦντες ἀθετήματα; ἐφύτευσας αὐτούς καὶ ἐρριζώθησαν· ἐτεκνοποίησαντο καὶ ἐποίησαν καρπὸν ἐγγύς εἶ σὺ τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ πόρρω ἀπὸ τῶν νεφρῶν αὐτῶν. καὶ σύ, Κύριε,

γινώσκεις με, δεδοκίμακας τὴν καρδίαν μου ἐναντίον σου· ἄγνισον αὐτοὺς εἰς ἡμέραν σφαγῆς αὐτῶν. ἕως πότε πενθήσει ἡ γῆ καὶ πᾶς ὁ χόρτος τοῦ ἀγροῦ ξηρανθήσεται ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ; ἠφανίσθησαν κτήνη καὶ πετεινά, ὅτι εἶπαν· οὐκ ὄφεται ὁ Θεὸς ὁδοῦς ἡμῶν. σοῦ οἱ πόδες τρέχουσι καὶ ἐκλύουσί σε· Ὅτι τάδε λέγει Κύριος περὶ πάντων τῶν γειτόνων τῶν πονηρῶν τῶν ἀπτομένων τῆς κληρονομίας μου, ἧς ἐμέρισα τῷ λαῷ μου Ἰσραήλ· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποσπῶ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς γῆς αὐτῶν καὶ τὸν Ἰούδαν ἐκβαλῶ ἐκ μέσου αὐτῶν. καὶ ἔσται μετὰ τὸ ἐκβαλεῖν με αὐτοὺς ἐπιστρέψω καὶ ἐλεήσω αὐτοὺς καὶ κατοικιῶ αὐτούς, ἕκαστον εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ καὶ ἕκαστον εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ.

Προφητείας Ἰεζεκιήλ τὸ ἀνάγνωσμα

(Κεφ. λδ' 1-10)

Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς με λέγων· υἱὲ ἀνθρώπου, προφήτευσον ἐπὶ τοὺς ποιμένας τοῦ Ἰσραήλ, προφήτευσον καὶ εἰπὸν τοῖς ποιμέσιν· τάδε λέγει Κύριος Κύριος· ὦ ποιμένες Ἰσραήλ, μὴ βόσκουσι ποιμένες ἑαυτούς; οὐ τὰ πρόβατα βόσκουσιν οἱ ποιμένες; ἰδοὺ τὸ γάλα κατέσθετε καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε καὶ τὸ παχὺ σφάζετε καὶ τὰ πρόβατά μου οὐ βόσκετε. τὸ ἡσθενηκὸς οὐκ ἐνισχύσατε καὶ τὸ κακῶς ἔχον οὐκ ἐσωματοποιήσατε καὶ τὸ συντετριμμένον οὐ κατεδήσατε καὶ τὸ πλανώμενον οὐκ ἐπεστρέψατε καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐζητήσατε καὶ τὸ ἰσχυρὸν κατηργάσασθε μόχθῳ. καὶ διεσπάρη τὰ πρόβατά μου διὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένας καὶ ἐγενήθη εἰς κατάβρωμα πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ. καὶ διεσπάρη τὰ πρόβατά μου ἐν παντὶ ὄρει καὶ ἐπὶ πᾶν βουνὸν ὑψηλὸν καὶ ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς διεσπάρη, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐκζητῶν οὐδὲ ὁ ἀποστρέφων. διὰ τοῦτο, ποιμένες, ἀκούσατε λόγον Κυρίου· ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος Κύριος, εἰ μὴν ἀντὶ τοῦ γενέσθαι τὰ πρόβατά μου εἰς προνομὴν καὶ γενέσθαι τὰ πρόβατά μου εἰς

κατάβρωμα πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ πεδίου, παρὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένας, καὶ οὐκ ἐξεζήτησαν οἱ ποιμένες τὰ πρόβατά μου, καὶ ἐβόσκησαν οἱ ποιμένες ἑαυτούς, τὰ δὲ πρόβατά μου οὐκ ἐβόσκησαν, ἀντὶ τούτου, ποιμένες, τάδε λέγει Κύριος Κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ τοὺς ποιμένας καὶ ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ ἀποστρέψω αὐτούς τοῦ μὴ ποιμαίνειν τὰ πρόβατά μου, καὶ οὐ βοσκήσουσιν ἔτι οἱ ποιμένες αὐτά· καὶ ἐξελοῦμαι τὰ πρόβατά μου ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν. καὶ οὐκ ἔσονται αὐτοῖς ἔτι εἰς κατάβρωμα.

Εἰς τὴν Λιτὴν, τὰ συνήθη

Ἰδιόμελον. Ἦχος β'

Οὐ τὴν τῆς Ῥώμης καθέδραν κατέχοντες, καὶ Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου διάδοχοι, οἱ τῶν ἁγίων Παπῶν διαδεχθέντες τὸν θρόνον, τοῦ Κυρίου τοὺς λόγους πῶς οὐκ ἀνέγνωτε. Ὅτι πρὸ τοῦ πάθους ὁ Κύριος, τῶν μαθητῶν τοὺς πόδας ἐνίψατο, λέξας πρὸς αὐτούς. Ὑπόδειγμα δέδωκα ὑμῖν ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. Ὑμεῖς οὖν τοὺς εἰς Ἱεροσόλυμα θέλοντας πορευθῆναι πιστοὺς κωλύετε, ὡς φησὶν ὁ Φῶτιος καὶ τοὺς πόδας ἡμῶν κελεύετε ἀσπάζεσθαι, λέγοντες αὐτοῖς. Εἰ τοὺς πόδας ὑμῶν ἀσπάσασθε, οὐ χρεῖαν ἔχητε εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀποδημῆσαι. Ὡ τῆς ὑμῶν ἀλαζονείας καὶ ἐωσφορικῆς ἐπάρσεως! Τὸν Χριστὸν εἰς οὐρανοὺς ἐκδιώξαντες καὶ τὴν προσκύνησιν Αὐτοῦ ἀναισχύντως οἰκειοῦσθε. Κύριε, ὁ μέχρι ταφῆς ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ καταβάς, αὐτοῖς μὲν παράσχου μετάνοιαν, ἡμᾶς δὲ ταῖς ἐντολαῖς σου συντήρησον, ὡς Ἀγαθὸς καὶ Φιλάνθρωπος.

Δόξα. Ἦχος γ'

Αποστολικῶν παραδόσεων, ἀκριβεῖς φύλακες γεγονάτε Ἅγιοι Πατέρες· τὸ γὰρ τῆς πίστεως σύμβολον ἀπαραχαράκτως καὶ ἀκριβῶς ὠρίσατε ἡμᾶς φυλάττειν, καὶ τὴν

Ὁρθόδοξον πίστην ἀδιαλώβητον τηρεῖν δογματικῶς ἀπεφήνεσθε. Αἵρετικῶν τὰ ἄθεα δόγματα καὶ πᾶσαν πλάνην καὶ δαιμόνων κακίαν, ὡς τοῦ Κυρίου ὀπλῖται ἠφανίσατε. Τὰ τῶν Λατίνων λυρώδη φληναφήματα καὶ τὴν τοῦ Πάπαν ἀνταρσίαν καὶ κατὰ τῆς πίστεως καὶ Παραδόσεως καινοτομίαν πᾶσαν, ὡς ὄντες συνθρόνοι τῷ Ῥώμης Ἱεράρχαι, συνοδικῶς κατεβάλατε. Ὡν τῆς πλάνης αἰτήσασθε, ῥυσθέντας ἡμᾶς, ἀκηλίδωτον ἡμῶν τὸν βίον, ἐν τῇ πίστει φυλάττεσθαι δεόμεθα.

Καὶ νῦν. Θεοτοχίον

Θεοτόκε ἡ προστασία πάντων τῶν δεομένων εἰς σὲ θαρροῦμεν, εἰς σὲ καυχώμεθα, ἐν σοὶ πᾶσα ἡ ἐλπίς ἡμῶν ἐστι, πρέσβευε τῷ ἐκ σοῦ τεχθέντι, ὑπὲρ ἀχρείων δούλων σου.

Εἰς τὸν Στίχον, Στιχηρὰ τῆς Ὁκτωήχου

Δόξα. Ἦχος δ'

Τὴν ἐτήσιον μνήμην σήμερον, τῶν θεοφόρων Πατέρων, τῶν ἐκ πάσης τῆς οἰκουμένης, συναθροισθέντων, ἐν τῇ λαμπρᾷ πόλει Κωνσταντίνου, τῶν ὀρθοδόξων τὰ συστήματα, εὐσεβοῦντες πιστῶς ἑορτάσωμεν. Οὗτοι γὰρ τὴν Ἀγίαν καὶ Σεπτὴν ἐβδόμην σύνοδον, ταῖς πρὸ αὐτῆς Συνόδους συναριθμήσαντο, τὸ δὲ τῆς πίστεως Σύμβολον, ἀκαινοτόμητον εἰς τοὺς αἰῶνας ἡμᾶς φυλάττειν ἐκέλευσαν. Τὴν τε Λατίνων ἀντίθεον διδασκαλίαν, τὴν τοῦ Πνεύματος οὖν καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπόρευσιν, καὶ Σαββάτου τὴν νηστείαν, τὴν ἐκ διακόνου εἰς ἐπίσκοπον χειροτονίαν παράνομον, τὴν τῶν διακόνων καὶ πρεσβυτέρων ἀκουσίαν ἀγαμίαν, καὶ τὴν τοῦ χρίσματος μετάδοσιν ἐξ ἐπισκόπων μόνον, ὡς ἐξ ἀνθρώπων παράδοσιν καὶ μὴ ὡς ἐντολὴν Κυρίου συνοδικῶς κατήργησαν καὶ ὀρθοδόξως δογματίζειν τὴν Ἐκκλησίαν ἐθέσπισαν. Καὶ τὴν εἰρήνην

πασι ὡς Ἱεράρχαι δωρούμενοι, Τριάδα τὴν ἄκτιστον δυσσωποῦσι
ὕπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καί νῦν. Θεοτοκίον. Ἦχος ὁ αὐτός.

Νεῦσον παρακλήσεσι, σὼν οἰκετῶν Πανάμωμε, παύουσα
δεινῶν ἡμῶν ἐπαναστάσεις, πάσης θλίψεως ἡμᾶς
ἀπαλλάττουσα σὲ γὰρ μόνην ἀσφαλῆ, καὶ βεβαίαν ἄγκυραν ἔχομεν,
καὶ τὴν σὴν προστασίαν κεκτήμεθα. Μὴ αἰσχυρθῶμεν Δέσποινα, σὲ
προσκαλούμενοι σπεῦσον εἰς ἰχεσίαν, τῶν σοὶ πιστῶς βοώντων·
Χαῖρε Δέσποινα, ἡ πάντων βοήθεια, χαρὰ καὶ σκέπη, καὶ σωτηρία
τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἀπολυτίκιον Ἀναστάσιμον.

Δόξα. Τῶν Πατέρων. Ἦχος πλ. δ'

Υπερδοξασμένος εἶ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ φωστῆρας ἐπὶ
γῆς τοὺς Πατέρας ἡμῶν θεμελιώσας, καὶ δι' αὐτῶν πρὸς
τὴν ἀληθινὴν πίστιν πάντας ἡμᾶς ὁδηγήσας, πολυεύσπλαχνε δόξα
σοι.

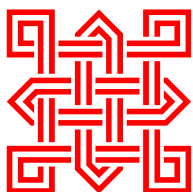
Ἔτερον. Ἦχος ὁ αὐτός. Ὁρθοδοξίας ὁ φωστήρ

Ορθοδοξίας ὁδηγοί, καθαιρέται τῆς πλάνης θεομακάριστοι,
οἱ λυτρωσάμενοι ἡμᾶς, τῆς τῶν Λατίνων πλάνης καὶ
ἀθεότητος, ποιμένες οἱ σοφοί, οἱ τὴν ἁγίαν ὁγδόην σύνοδον
συγκροτήσαντες, πρεσβεύσατε Χριστῷ τῷ Θεῷ, σωθῆναι τὰς ψυχὰς
ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον

Ὁ δὲ ἡμᾶς γεννηθεὶς ἐκ Παρθένου, καὶ σταύρωσιν ὑπομείνας
ἀγαθὲ, ὁ θανάτῳ τὸν θάνατον σκυλεύσας, καὶ ἔγερσιν
δείξας ὡς Θεός, μὴ παρίδῃς οὓς ἔπλασας τῇ χειρὶ σου· δείξον τὴν
φιλανθρωπίαν σου ἐλεῆμον δέξαι τὴν τεκοῦσάν σε Θεοτόκον,
πρεσβεύουσαν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ σῶσον, σωτὴρ ἡμῶν, λαὸν
ἀπεγνωσμένον.

Καὶ Ἀπόλυσις

Εἰς τὸν Ὅρθρον

Ἡ συνήθης Στιχολογία ἀντὶ δὲ τοῦ Ἀμώμου λέγομεν τὸν Πολυέλαιον, Καθίσματα Ἀναστάσιμα καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως, κατὰ τὴν συνήθειαν.

Εἶτα οἱ Κανόνες τῆς Ὀκτωήχου, καὶ τῶν Ἀγίων Πατέρων εἰς
ς'.

Ὁ Κανὼν τῶν Ἀγίων, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς:

Σύνοδον ὀγδόην ὑμνῶ χαίρων, Ἀποστόλου.

Ὡδὴ α' Ἦχος πλ. δ' Ἀρματηλάτην Φαραώ.

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Ὁ δὲ δυσωπῶ Χριστὲ σωτὴρ ὁ δοῦλος σου, καὶ ἱκετεύω
θερμῶς, σὸν φωτισμὸν δίδου, τοῦ ὑμνῆσαι Κύριε, τὴν τῶν
πατέρων σύνοδον, τὴν ὀγδόην, ὀγδόης τυχεῖν ἡμέρας, δοξάζων σε, σοῦ
τῆς βασιλείας εὐχαῖς αὐτῶν.

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Ὑμᾶς ὑμνοῦμεν θεοφόροι ἅγιοι, πατέρες ἔνδοξοι, ἐκ γὰρ
δεινῆς πλάνης, κοσμικῆς ἀπάτης τε, ἡμᾶς σοφοὶ
ῥυσάμενοι, Παρακλήτου δυνάμει ποιμένες ὄντες ὡς γνήσιοι, πίστει
ὀρθοδόξῳ φωτίζοντες.

Δόξα.

Νοὸς σοφίαν κοσμικὴν, κατήργησαν οἱ ἁγιώτατοι, ὁ νοῦν
Χριστοῦ ἔχων, θεηγόρος Φώτιος, πατριαρχῶν οἱ

ἄγγελοι, Ἰωάννου τοῦ Ῥώμης, Θεοδοσιῶν Ἀντιοχείας Σιών, ἅμα
Ἀλεξανδρείας σεπτοῦ Μιχαήλ.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον

Ο ποιητῆς καὶ λυτρωτῆς μου πάναγνε, Χριστὸς ὁ Κύριος, ὁ
τοῦ Πατρὸς Λόγος, τὴν σὴν μήτραν ὥκησεν, καὶ Θεοτόκον
ἔδειξεν, καὶ κυρία σε πάσης, αὐτοῦ τῆς κτίσεως ἄχραντε, ὅθεν οἱ
πιστοὶ σὲ δοξάζομεν.

Χέρσον ἀβυσσοτόκον...

ᾠδὴ γ'. Ὁ στερεώσας κατ' ἀρχὰς

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Διὰ δογμάτων ἱερῶν, τῶν μυθευμάτων ἀνθρώπων, καὶ
δαιμόνων σκοτασμοῦ ὧ πατέρες, ὥσπερ δοῦλοι τοῦ
Χριστοῦ, τὴν ἐκκλησίαν ἐρρύσασθε, καὶ σωτηρία πάντων, καὶ
ἄρωγοὶ πιστῶν ἐδείχθητε.

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Οὐδεὶς δυνήσεται ποτε, τῶν ἀποστόλων τοὺς λόγους, καὶ
συνόδων τοὺς κανόνες τῶν θείων, μεταστρέφαι ὡς εἰκός,
καὶ γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐλάλησεν ἐν τούτοις, ὡς οἱ πατέρες
ἐδίδαξαν.

Δόξα.

Νόσον ψυχόλεθρον πιστοί, τὴν ἄγουσαν πρὸς τὸ σκότος, τὴν
ἀθέτησιν τῶν δογμάτων Κυρίου, ἐκφευξώμεθα σοφῶς, μὴ
ὡς Λατῖνοι οἱ ἄθεοι, τὴν βλασφημίαν εἰς ὕψος, κατακριθῶμεν ὡς
ἄφρονες.

Καὶ νῦν. Θεοτοχίον

Ολος ἐσκήνωσεν ἐν σοί, ὁ τοῦ Πατρὸς Λόγος κόρη, μὴ
λιπὼν τὸν πατρικὸν αὐτοῦ θρόνον, ὃν ἰκέτευε ἀγνή, τῶν
ἀποστόλων συνόδων τε, δόγμασιν ὑπακούειν, ἵνα ζωῇς θείας
τύχωμεν.

Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων...

Κάθισμα. Ἦχος πλ. δ'. Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον.

Τοὺς Πατέρας τοὺς θείους καὶ εὐκλεεῖς, τῆς ὁγδόης
συνόδου τῆς ἱερᾶς, ὑμνήσωμεν ἅπαντες οἱ ὀρθόδοξοι
σήμερον, καὶ γὰρ ἡμᾶς ἐρρύσαντο ἐκ Θεοῦ τῆς στερήσεως καχοδόξων
δογμάτων Λατίνων διώκοντες, κελεύοντες ἐμμένειν τὴν Χριστοῦ
Ἐκκλησίαν, Σαββάτῳ μὴ νηστεύοντας, ἱερεῖς καὶ διάκονοι, αὐτῶν
γυναῖκας ἐχέτωσαν, διάκονοι εἰς ἐπισκόπου βαθμόν, μὴ ἀρθήτωσαν
ὅπερ ἄτοπον. Ἀλλὰ Χριστὸν δυσσωποῦντες τῇ ἀληθείᾳ στηρίζαι
ἡμᾶς.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοχίον. Ὅμοιον

Μὴ ἀκούσας τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ, Πάπας Ῥώμης τοῦ
φάσκοντος πρὸς ἡμᾶς, καρπὸν οὐ μὴ φέρητε ἐὰν ἀμπέλῳ
μὴ μείνητε, ἀποστὰς τοῦ Κυρίου τῆς χάριτος ἔπεσεν, καὶ δογμάτων
ὑφίστου ἠρνήθη τὴν δύναμιν. Ὅθεν παρασύρας εἰς τὸν ὄλεθρον
πάντας, Λατίνους καὶ ἔδωκεν, τῷ Βελίᾳρ κατάβρωμα, μὴ δὲ αὐτὸν
τὸν Παράκλητον, φοβούμενος, ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, ἐκπορεύεται ἔφη
ὁ ἄθλιος. Τῆς πλάνης τούτου οἰκτιρμόν, εὐχαῖς μητρός σου ῥῦσαι
ἡμᾶς.

Ὡδὴ δ'. Σὺ μου ἰσχύς, Κύριε

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Γένος βροτῶν τοῦ οὐρανοῦ ἐκμεμάθηκεν, ὦ πατέρες τοῦ συμβόλου λόγια τοῦ ἱεροῦ, ὧ ἐν τῇ σεπτῇ ὁγδόῃ συνόδῳ, ἡμῶν, φυλάττειν ἀσάλευτον, κελεύετε τοὺς πάντας μὴ ἀκούσῃ τις ὅμως, τὸ αἰώνιον ἔξει ἀνάθεμα.

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Διὰ κοινῆς φήφου Πατέρες μακάριοι, τὴν ἐβδόμην παναγίαν σύνοδον, ἴσης τιμῆς συνόδοις πρὸ αὐτῆς, καὶ ἴσης ἀξίας, ἀναφανδὸν ἐκηρύξατε· τιμᾶν δὲ τὰς εἰκόνας, ὀρθοδόξως καὶ σέβειν, καὶ ἡμεῖς ὥσπερ αὕτη ὠρίσατε.

Δόξα.

Ὅντως νοός, τοῦ σκοτεινοῦ καὶ παράφρονος, πῶς Λατῖνοι, φάσκουσιν ἐκπόρευσιν τοῦ Παρακλητοῦ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, δύο ἐν τριάδι, ἀρχὰς ἀνόμως εἰσάγοντες, φωνὴν τὴν τοῦ Κυρίου, τοῦ βοῶντος μὴ γνόντες, ἐκ Πατρὸς ὁ Παράκλητος ἐκπορεύεται.

Καὶ νῦν. Θεοτοχίον

Ἡ τοῦ σοφοῦ, φάσκει φωνὴ ὑμῖν ὧ ἀνόητοι, τοῦ Φωτίου, πατριάρχου λέγουσα, εἰ ἐξ Υἱοῦ ἦν ἐκπορευτόν, τὸ Πνεῦμα, ὁ Υἱὸς οὖν, πῶς μὴ γεννᾶται ἐκ Πνεύματος; Ὡ γνώμης διαβόλου, ἐξ ἧς πάντας οἰκτιρμόν, τῆς μητρός σου εὐχαῖς ἡμᾶς λύτρωσαι.

Ἐχάλυψεν οὐρανούς...

Ὡδὴ ε'. Ἰνα τὶ μὲ ἀπόσω

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Νῦν ἀκούσατε πάπαι, Λέοντος τοῦ πάπα φωνὴν τοῦ
στηριζαντος, σύνοδος τετάρτην καὶ πάπα Λέοντος τρίτου
ἐγγράφαντος, τὸ σύμβολον εἰς στήλας ἃ ἐν ναῷ ἔστησεν ὅτι, ἐκ
Πατρὸς Πνεῦμα ἦν ἐκπορευόμενον.

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Υμνοὶς μέλπομεν πάντες, τὴν φιланθρωπίαν σου Χριστέ
Σωτὴρ ἡμῶν ὅτι διὰ Φωτίου, καὶ Ἰωάννου πάπα
κατέπεμψας, καὶ πατέρων ἅμα, ὁγδόης λόγοι τῆς συνόδου, σὴν
εἰρήνην σεπτὴ ἐκκλησία σου.

Δόξα.

Μὴ εἰδότες Λατῖνοι, Ἀποστόλων δόγματα τὰ
καταγγέλλοντα, τῆς ἱερωσύνης, τρεῖς βαθμούς, πῶς
ὁμεῖς εἰς ἐπίσκοπον, διάκονον προάγειν; Ὡ! τῆς ὑμῶν παρανομίας,
ἐξ ἧς ῥῦσαι ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοχίον

Νοημάτων Παρθένε, θεϊκῶν τὸν νοῦν ἡμῶν πλήρωσον
ἄχραντε, σαῖς πρεσβείαις, μήπως, παραδόσεις ἀνθρώπων
προσέχοντες, κοσμικῇ ἀπάτῃ σαγηνευθέντες ὡς Λατῖνοι, καὶ
παράδεισον φεῦ ἀπολέσωμεν.

Ὡς εἶδεν Ἡσαΐας...

Ὡδὴ ς'. Ἰλάσθητί μοι σωτήρ

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Ὡς ἄρχων ἐπὶ τῆς γῆς, σὺ κοσμικὸς πολιτεύεσαι,
ἐπίσκοπος ὢν Χριστοῦ, ἀποδότε φάσκοντος, τὰ Καίσαρος
Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Κυρίου τῷ Κυρίῳ πάπα ἄνομε.

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Χοροῦ ἐπισκοπικοῦ, εἰς καὶ σὺ εἶ Ῥώμης πρόεδρε, καὶ πῶς
σὸν θρόνον ζητεῖς, ἄνω αὐτῶν θεῖναι; Μνήσθητι, δαιμόνων
ἐκρήμνυσιν, προσπεσὼν Κυρίῳ, μετανόησον καὶ σώθητι.

Δόξα.

Ανάστα σκίρτα σεπτή, ὀρθοδοξία καὶ χόρευε, νύμφη
Χριστοῦ ἐκλεκτή, γεραίρουσα σύνοδον, ὀγδόην τὴν
σώσασάν σε, Λατίνων βλάβης, ψυχολέθρου καὶ κολάσεως.

Καὶ νῦν. Θεοτοχίον

Ιλέωσαι ἀγαθή, τὸν σὸν Υἱὸν καὶ κατάπεμφον, εἰρήνην πᾶσιν
ἡμῖν, καὶ δίδου μετάνοιαν, Λατίνοις καὶ ἅπασιν δυτικοῖς,
ζωῆς τε, αἰωνίου ὅπως τύχωσιν.

Κοντάκιον Ῥχος πλ. δ'. Τῇ ὑπερμάχῳ.

Πατέρων θείων, εὐσεβῶς πανηγυρίσωμεν, μνήμην ὀγδόης,
τῆς συνόδου καὶ δοξάσωμεν, τὸν Θεὸν τὸν δείξαντα, αὐτοὺς
ἡμῖν προστάτας. τῶν δογμάτων, ἐκκλησίας ὄντες φύλακες, πᾶσαν
πλάνην τῶν Λατίνων ἀπεδίωξαν· ὅθεν κράζομεν χαίροις ὀγδόῃ ἡ
σύνοδος.

Αγγελοι ὥσπερ θεῖοι ἐν τῷ κόσμῳ πατέρες, τὸ φῶς τὸ τοῦ
Χριστοῦ χορηγεῖτε καὶ ποιμένες ὄντες ἀληθεῖς,
ἀπελάσατέ γε λύκους τοὺς βαρεῖς ἔνδοξοι· Ἡμεῖς δὲ εὐγνωμόνως
πρὸς ὑμᾶς, κραυγάζομεν ἀεὶ τοιαῦτα:

Χαίρετε δι' ὧν ὁ Χριστὸς ἐδοξάσθη·

Χαίρετε δι' ὧν ὁ σατὰν κατεβλήθη·

Χαίρετε δογμάτων Χριστοῦ οἱ ἐκφάντορες·

Χαίρετε σοφίας ἀνθρώπων διόρθωσις·
Χαίρετε στῦλοι οἱ στηρίζαντες ὀρθοδόξων τοὺς λαούς·
Χαίρετε μάστιγες διώξαντες ἀσεβείας ὁπαδούς·
Χαίρετε ὅτι εἰρήνην τῇ οἰκουμένῃ ἐδόθη·
Χαίρετε ὅτι αἰσχύνῃς πᾶς ἀπειθῆς ἐπληρώθη·
Χαίρετε ἀστέρες τὴν κτίσιν φωτίζοντες·
Χαίρετε φωστῆρες τὸ σκότος διώκοντες·
Χαίρετε **διὰ** σύνοδοι ἡ πίστις ἐσώθη·
Χαίρετε δι' ὑμῶν ἡ πλάνη ἡλάνθη·
Χαίροις ὁγδόη ἡ σύνοδος.

Συναξάριον

Η Σύνοδος αὕτη συνεκλήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ ἔτη 879-890 μ.Χ. ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων Βασιλείου Α' τοῦ Μακεδόνα. Προεξάρχων τῶν συνελθόντων Ἀγίων Πατέρων ἦν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως-Νέας Ῥώμης Φώτιος ὁ Μέγας, συμμετεῖχον δὲ καὶ ἐκπρόσωποι τοῦ Πάπα (Ὁρθοδόξου ἔστι) τῆς Ῥώμης Ἰωάννου τοῦ Η'. Ἐν αὐτῇ, Ἀγίῳ Πνεύματι ὑπηχούμενοι οἱ Ἅγιοι Πατέρες, ἐπεκύρωσαν τὰς ἀποφάσεις τῆς 7^{ης} Οἰκουμένης Συνόδου καὶ κατεδίκασαν ὡς αἵρεσιν τὴν ἀναφανεῖσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Δύσεως δοξασίαν περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Παναγίου Πνεύματος, οὐ μόνον ἐκ τοῦ Πατρός, ὡς θεοπνεύστως ἐν προτέrais Συνόδοις ἐδογματίσαν οἱ θεῖοι Πατέρες καὶ ἐξέθεσαν ἐν τῷ τῆς Πίστεως Συμβόλῳ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Προσέτι δὲ κατεδίκασαν ὡς αἵρετικὰς τὰς Συνόδους Καρόλου τοῦ Μεγάλου ἐν Φραγκφούρτῃ (794) καὶ ἐν Ἀαχεν (809) καὶ οὐκ ἐδέξαντο πρωτεῖον ἐξουσίας κατέχειν τὸν Ἐπίσκοπον Ῥώμης ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν.

Στίχοι

Τιμῶντες οἱ πιστοὶ σύνοδον τὴν ὁγδόην,

Χριστῷ συζήσωμεν ἐν ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ.

Πλάνην ἔδειξαν ἐκπόρευσιν Πατέρες
Υἱόθεν τε τοῦ Πνεύματος, ἐν Συνόδῳ.

Τιμῆς πρεσβεῖα Ἐκκλησία ἡ Μία,
ἀλλ' οὐ πρωτεῖον τῷ Ῥώμῃς ἐδεδώκει.

Ταῖς τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων πατέρων πρεσβείαις, ὁ Θεὸς
τὴν ἐκκλησίαν ὀρθοδοξία στήριξον Πολυέλεε καὶ ἐλέησον
ἡμᾶς, Ἀμήν.

ᾠδὴ ζ'. Θεοῦ συγκατάβασιν

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Ῥωννύμενοι σθένει σου, τοὺς φιλοσόφους Χριστὲ
κατήσχυναν, οἱ πατέρες οἱ θεῖοι, καὶ τῶν Λατίνων τοὺς
ἀπειθεῖς λογισμούς, καὶ σὲ ὑμνοῦντες χαίροντες ἔφαλλον
εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

ᾠ! ἄνομοι γνῶσασθε, Φωτίου θείαν ἐπιστολὴν ἀληθῶς.
Πῶς καὶ πρεσβύτερος χρίσμα, ὡς ὁ ἐπίσκοπος ποιεῖ τοῖς
πιστοῖς, κατ' ἐκκλησίας τὴν θείαν παράδοσιν, καὶ μὴ αὐτὴν ἀθετεῖτε,
ὅπερ βλάβημον.

Δόξα.

Νῦν πάντες παρίστανται, οἱ θεῖοι πάπαι καθοδηγοῦντες
ἡμᾶς. Κλήμης, Σύλβεστρος, Λέων, Μαρτῖνος, Λέων

Σοφὸς, Γρηγόριος, καὶ ἐν ὁσίοις ὁ μέγας Βενέδικτος, θεῖος Ἀμβρόσιος οὖν. αὐτοὺς ἀκούσατε.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον

Ανύμφευτε δέσποινα, ἡ ἐκ δικαίων Ἰωακεῖμ τοῦ σεπτοῦ καὶ τῆς Σώφρονος Ἄννης, σὺ γεννηθεῖσα καὶ μήτηρ γεγένησαι τοῦ ἀπροσίτου Θεοῦ· ὃν ἰκέτευε, δοῦναι μετάνοιαν πᾶσι, τοῖς ἀλλόφροσι.

Σὲ τὸν ἐν πυρί...

ᾠδὴ η'. Ἑπταπλασίως κάμινον

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Πῶς ἐν Σαββάτῳ ἄδικοι, τὴν νηστείαν ὠρίσατε, ἦν Παρασκευῆς τε, καὶ Τετράδος λύσαντες, Ἀποστόλων ὁ τέταρτος ἐξηκοστός τε βοᾷ. Συνόδου δὲ τῆς ἑκτῆς πεντηκοστός τε καὶ πέμπτος, Σαββάτῳ μὴ νηστείαν πλὴν ἐνὸς ἐκτελεῖτε. Εἰ ἀπειθεῖτε τούτοις ἀνάθεμα γενέσθω.

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Ο βασιλεὺς ἀκέφαλοι, οὐρανοῦ ὁ Παράκλητος, πέμπτῳ ἀποστόλων καὶ συνόδου ἑκτῆς τε, τρίτου καὶ δεκάτου τε, κανόσιν ἔφη ἡμῶν, διάκονοι Κυρίου καὶ πρεσβύτεροι ἅμα, ἐχέτωσαν νομίμως, ἐαυτῶν τὰς γυναῖκας· πῶς οὖν παρανομεῖτε; Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πᾶσι.

Εὐλογοῦμεν Πατέρα Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα τὸν Κύριον.

Σαφῶς Ῥωμαίοις ἔγραψεν, τῶν ἐθνῶν ὁ ἀπόστολος, Παῦλος. Εἰ βροτός, βάπτισμα θέλων δέξασθαι, Χριστῷ συνταφῆναι δεῖ διὰ σεπτοῦ βαπτίσματος. Τίς τὸν ῥαντισμόν, ὑμῖν ὑπέδειξεν

πράττειν. Ἀνθρώπων τοῦτο ἔργο, μυστήριον οὐκ ἐστὶ. Διὸ τῇ ἐκκλησίᾳ ἔλθετε τοῦ σωθῆναι.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον

Τοῖς Ἀποστόλοις λέξαντα, τὸν Χριστὸν εἰ ἀφίετε, ἀνθρώπων ἁμαρτίας αὐτοῖς χάγῳ ἀφίεμαι. Πῶς πρᾶξι τολμήσατε διὰ χρυσὸν ἐμπαίξειν Χριστόν; Ὡς ἀνοησίας τῆς ὑμῶν καὶ μωρίας, καρποὺς τῆς μετανοίας, ποιεῖτε τοῦ σωθῆναι, εὐχαῖς τῆς Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν Ἀγίων.

Αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν. Ἀστέκτω πυρὶ ἐνωθέντες...

᾽Ωδή θ'. ᾽Εξέστη ἐπὶ τούτῳ ὁ οὐρανός.

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Οὐκ ἔστιν ἀριθμήσασθαι δυνατόν, ὧ πατέρες θεόπνευστοι ὅσοι ὑπὲρ ἡμῶν, τὰς εὐεργεσίας τὰς πολλαπλάς, ὅτι ἡμᾶς ἐρρύσατε, πλάνης τῶν Λατίνων τῆς βδελυρᾶς. Παρὰ Θεοῦ ὁδὸν δὲ ἡμῖν τῆς σωτηρίας, λόγοις ὑμῶν καθυπεδείξατε.

Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Λαμπτήρες ἐκκλησίας θεοειδεῖς, μέγα Φώτιε, Παῦλε, Εὐγένιε, Πέτρε σοφέ, πάπα Καρδινάλιε σὺν Κοσμᾷ, Αἰγύπτου τε Βασίλειε, τῶν Ἀντιοχέων καὶ τῆς Σιών, Ἡλία σὺν πατράσι, τριακοσίους θείοις, καὶ ὀγδοήκοντά τε· Χαίρετε.

Δόξα.

Οἱ φύλακες τῆς πίστεως τῆς ὀρθῆς, τῇ τριάδι ἀεὶ παριστάμενοι, τέχνα ἡμῶν, βλέποντες τὰ δόγματα

ἐκτελεῖν, ἡμῖν εἰρήνην ἅπασιν, αἰτεῖτε σωτηρίαν παρὰ Θεοῦ, μετάνοιαν Λατίνοις, καὶ πᾶσι κακοδόξοις ἵνα ζωῆς τῆς ἄνω τύχωμεν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον

Υπάρχων ἡ σοφία ὄντως Χριστέ, σοὶ σοφίαν τὸν νοῦν ἡμῶν αὔγασον, καταφρονεῖν, δόγματα βδελύσσεσθαι τε βροτῶν, τοῦ πονηροῦ μυθεύματα, φληνάφους φιλοσόφων νηπιακούς, καὶ σοῦ ἐν ταπεινώσει, τὴν χάριν δεδεγμένους, εὐχαῖς μητρός σου λυτρωθείημεν.

Θεοτόκε ἡ ἐλπίς... Ἐν νόμῳ σκιά καὶ γράμματι

Ἐξαποστειλάριον

Ἦχος β'. Τοῖς μαθηταῖς συνέλθωμεν

Μνήμην πατέρων σήμερον, εὐσεβῶς ἐκτελοῦντες, τῆς ἱερᾶς δόγδός τε, καὶ ἁγίας συνόδου, Χριστὸν δοξάζωμεν πάντες τῶν ἐκ πλάνης Λατίνων, δι' αὐτῶν ἡμᾶς σώσαντα, φιλοσόφων ἀπάτης ἐκ βδελυρᾶς, καὶ νηπιοφρόνων μυθοπλαστείας, τὴν πίστιν δὲ ἐκράτηναν, τὴν ὀρθόδοξον κόσμῳ.

Θεοτοκίον

Χαίρετε πάπα ἔνδοξε, Ἰωάννη, κρηπὶς τε, πατέρων θεῖε Φώτιε, Θεοδόσιοι θεῖοι, Ἀντιοχείας Σιών τε, Μιχαὴλ τῆς Αἰγύπτου, ὀρθοδοξίας φύλακες, σὺν λοιποῖς τοῖς πατράσι, εὐχαῖς ὑμῶν, ἐμμένειν ἀξιώσατε ἐν τῇ πίστει, τῇ σκέπη φυλαττόμενοι τῆς ἁγνῆς Θεοτόκου.

Εἰς τοὺς Αἵνους, φάλλομεν εἰς **η'** στιχηρὰ, Ἀναστάσιμα **δ'**. Καὶ τῶν Πατέρων προσόμοια **δ'**

Ἦχος πλ. β'. Ὅλην ἀποθέμενοι

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῶ, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνῳ.

Ὅλην συγκροτήσαντες, τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιστήμην, καὶ τῷ θείῳ Πνεύματι συνδιασχεφάμενοι τὸ οὐράνιον, καὶ σεπτὸν σύμβολον, οἱ σεπτοὶ πατέρες, θεογράφως διεχάραξαν, ἐν ᾧ σαφέστατα, τῷ γεγεννηκότι συνάναρχον, τὸν Λόγον ἐκδιδάσκουσι, καὶ παναληθῶς ὁμοούσιον, ταῖς τῶν Ἀποστόλων, ἐπόμενοι προδήλως διδαχαῖς, οἱ εὐκλεεῖς καὶ πανόλβιοι, ὄντως καὶ θεόφρονες.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ, πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον.

Ὅλην εἰσδεξάμενοι, τὴν νοητὴν λαμπηδόνα τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸ ὑπερφυέστατον χρησμολόγημα, τὸ βραχὺ ῥήματι, καὶ πολὺ συνέσει, θεοπνεύστως ἀπεφθέγγαντο, οἱ χριστοκήρυκες, εὐαγγελικῶν προιστάμενοι, δογμάτων οἱ μακάριοι, τὴν τούτων ἀποκάλυψιν σαφῶς, καὶ φωτισθέντες ἐξέθεντο, πίστιν θεοδίδακτον.

Εὐλογητὸς εἶ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὅλην συλλεξάμενοι, ποιμαντικὴν ἐμπειρίαν, καὶ θυμὸν κινήσαντες, νῦν τὸν δικαιοτάτον ἐνδικώτατα, τοὺς βαρεῖς ἤλασαν καὶ λιμώδεις λύκους, τῇ σφενδόνῃ τῇ τοῦ πνεύματος, ἐκσφενδονήσαντες, τοῦ τῆς ἐκκλησίας πληρώματος, πεσόντας ὡς πρὸς θάνατον καὶ ὡς ἀνιάτως νοσήσαντας, οἱ θεῖοι ποιμένες, ὡς δοῦλοι γνησιώτατοι Χριστοῦ καὶ τοῦ ἐνθέου κηρύγματος μύσται ἱερώτατοι.

Συναγάγατε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, τοὺς διατειθεμένους φυλάξαι τὴν διαθήκην αὐτοῦ.

Ολὴν τὴν τοῦ Πνεύματος αἵγλην λαβόντες πατέρες, συνόδου ὀγδόης τε, πίστιν ἐκρατήνατε τὴν ὀρθόδοξον καὶ ἡμᾶς ἐρρύσατε, φιλοσόφων πλάνης, παροδόσεων ἀνθρώπων τε, καὶ ἔλεος, παπῶν διδασκαλίας τε κρατούντων, εἰς αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν. Ἄλλ' ὦ θεοφόροι πατέρες, οἱ ῥυσάμενοι ἡμᾶς τῆς ἐκ Λατίνων κολάσεως, πρεσβεύσατε Χριστῷ τοῦ σωθῆναι ἡμᾶς.

Δόξα. Ἦχος πλ. δ'.

Τῶν ἁγίων πατέρων ὁ χορός, ἐκ τῶν τῆς οἰκουμένης περάτων συνδραμών, Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ Πνεῦμα Ἅγιον, μίαν οὐσίαν ἐδογματίσεν καὶ φύσιν· καὶ τὸ μυστήριον τῆς θεολογίας, τρανῶς παρέδωκε τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὕς εὐφημοῦντες ἐν πίστει, μακαρίσωμεν λέγοντες· ὦ θεία παρεμβολή, θεηγόροι ὀπλῖται, παρατάξεως Κυρίου· ἀστέρες πολύφωτοι, τοῦ νοητοῦ στερεώματος· τῆς μυστικῆς Σιών, οἱ ἀκαθαίρετοι πύργοι· τὰ μυρίπνοα ἄνθη τοῦ παραδείσου· τὰ πάγχρυσα στόματα τοῦ Λόγου· Βασιλευούσης τὸ καύχημα, οἰκουμένης ἀγλαΐσμα, ἐκτενῶς πρεσβεύσατε, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ νῦν.

Ὑπερευλογημένη ὑπάρχεις...

Δοξολογία μεγάλη.

Σήμερον σωτηρία. Καὶ ἀπόλυσις

Εἰς τὴν Λειτουργίαν

Τὰ Τυπικά, οἱ Μακαρισμοὶ τοῦ ἤχου, καὶ ἀπὸ τοῦ κανόνος τῶν Πατέρων, Ὡδὴ ς'.

Προκείμενον τοῦ Ἀποστόλου. Ἦχος δ'. Εὐλογητὸς εἶ Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν, καὶ αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας.

Στίχος. Ὅτι δίκαιος εἶ ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐποίησας ἡμῖν.

Πρὸς Τιμόθεον β' ἐπιστολῆς Παύλου τὸ Ἀνάγνωσμα

(Β' Τιμόθεον Γ' 20-26, Δ' 1-4)

Ζήτηι τῇ Δευτέρᾳ καὶ τῇ Τρίτῃ τῆς ΚΗ' ἐβδομάδος

Τέκνον Τιμόθεε, ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν, ἡγιασμένον καὶ εὐχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε, δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν Κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι γεννῶσι μάχας· δοῦλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἥπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῶ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον

ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος. Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως, ἔλεγχον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. ἔσται γὰρ καιρὸς ὅτε τῆς ὑγιαίνουσας διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοήν ἀποστρέφουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται.

Στίχοι Ἀλληλούια πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου. ᾠχος δ'.

α. Ὁ Θεός, ἐν τοῖς ὡσὶν ἡμῶν ἠκούσαμεν.

β. Ἐσωσας ἡμᾶς ἐκ τῶν θλιβόντων ἡμᾶς.

Τὸ Εὐαγγέλιον ζήτηι τῇ Τρίτῃ τῆς ις' ἐβδομάδος Μάρκου.

(ζ' 6-16)

Ἐκ τοῦ κατὰ Μᾶρκον

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἐπηρώτησαν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὸν Ἰησοῦν· Διατί οὐ περιπατοῦσιν οἱ μαθηταῖ σου κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλ' ἀνίπτεις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται· οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονται με, διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε. Μωϋσῆς γὰρ εἶπε· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου· καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ· ὑμεῖς δὲ λέγετε·

ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, κορβᾶν, ὅ ἐστι δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῇθῃς, καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρί αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν ἢ παρεδώκατε. καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς· ἀκούετε μου πάντες καὶ συνίετε. οὐδὲν ἐστὶν ἕξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

Μεγαλυνάριον

Χαίρετε Πατέρες τῆς ἱερᾶς, συνόδου ὁγδόης, τῆς Τριάδος μύσται σοφοί, οἱ Λατίνων πλάνης καὶ πάντων κακοδόξων, τὸ γένος Ὁρθοδόξων, σώσαντες ἅγιοι.

Κοινωνικὸν

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν... Ἀλληλούια.

Τ

Ε

Τ Ε Λ Θ Σ

Θ

Σ

καὶ τῷ Σωτῆρι θεῷ ἡμῶν

δόξα, τιμὴ καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ ΚΑΙ ΑΓΙΟΥ ΒΛΑΣΙΟΥ

ΙΕΡΟΘΕΟΣ

Οκτώβριος 2011

Εισήγηση

του Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Ἐνώπιον τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
τὴν 6^{ην} Ὀκτωβρίου 2011

μέ θέμα:

**«Περί τῆς ἀναγνώρισεως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει
879-880 μ.Χ. συγκληθείσης Συνόδου ὡς Ὁγδῆς
Οἰκουμενικῆς»**

Μακαριώτατε Πρόεδρε,
Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,
Θερμές εὐχαριστίες ἀπευθύνω στὴν Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδο πού μοῦ ἀνέθε-
σε τὴν διαπραγμάτευση αὐτοῦ τοῦ θέματος, πού εἶναι σοβαρό καὶ δέν ἔχω
τὴν αἴσθησις ὅτι θά μπορέσω πλήρως νά ἀνταποκριθῶ στίς προσδοκίες
τῆς, ἀπλῶς θά δώσω τό ἔναυσμα γιὰ τὴν περαιτέρω συζήτηση. Ἐλπίζω, ὅ-
μως, ὅτι ἡ σύνεσις καὶ οἱ γνώσεις τῶν σεβαστῶν καὶ ἀγαπητῶν ἀδελφῶν,
ιδίως τῶν ἀκαδημαϊκῶν Ἐπισκόπων, θά συμπληρώσουν τὰ κενὰ τὰ ὅποια
ἐνδεχομένως θά ἔχη αὐτή ἡ εἰσήγηση. Εὐχαριστῶ ἀκόμη γιατί ἡ Ἱερά Σύ-
νοδος μοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νά ἀσχοληθῶ μέ ἓνα θέμα πού ἀπό πολύ
καιρὸ ἤθελα νά διερευνήσω περισσότερο καὶ μέ τό ὅποιο ἀσχολοῦμαι.
Θεωρῶ σημαντικό τό ὅτι γιὰ πρώτη φορὰ τίθεται ἓνα τέτοιο θέμα στίς Συ-
νοδριάσεις τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ αὐτό χαιρετί-
σθηκε μέ ἰδιαίτερη θεολογική ἱκανοποίηση. Αὐτό, Μακαριώτατε, προσμε-
τρᾶται στά θετικά ἔργα τῆς ἀρχιεπισκοπείας σας. Τό ἀνώτατο Σῶμα τῆς
Ἐκκλησίας εἶναι ἀρμόδιο γιὰ τὴν συζήτηση τέτοιων σοβαρῶν ζητημάτων
καὶ μέ αὐτόν τόν τρόπο ἐκφράζεται ἡ συνείδησις τῆς Ἐκκλησίας.

1. Ὁ ὅρος Οἰκουμενικός

Πρὶν προχωρήσω στὴν ἐξέταση τοῦ ὅλου θέματος θά πρέπει νά δοθοῦν
μερικές ἐπεξηγήσεις πού εἶναι βοηθητικές γιὰ τὴν πληρεστέρα κατανόη-
σή του. Καί κατ' ἀρχάς πρέπει νά δοῦμε τὴν ἔννοια τοῦ ὅρου οἰκουμενικός.

Ο π. Γεώργιος Φλωρόφσκι έχει σημειώσει ότι η αρχική έννοια του ὄρου οἰκουμενικός πιθανῶς νά σήμαινε αὐτοκρατορικός¹². Ἡ Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία ἐπεκτεινόταν σέ ὅλον τόν τότε γνωστό κόσμον, ὅλη τήν τότε γνωστή οἰκουμένη, ὅποτε ὅ,τι ἀνταποκρινόταν στήν Αὐτοκρατορία λεγόταν οἰκουμενικό. Ἔτσι, ὁ ὄρος οἰκουμενικός δινόταν σέ ἐκείνους πού εἶχαν μιά γενική ἀποστολή στήν Αὐτοκρατορία καί ἔδιναν ἀναφορά στόν Αὐτοκράτορα, ὅπως ὁ Εἰσαγγελεύς, ὁ Ἐφορος κλπ. λέγονταν οἰκουμενικοί¹³.

Μέσα σέ αὐτά τά πλαίσια ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Νέας Ρώμης, τῆς πόλεως πού ἦταν ἡ ἔδρα τῆς Ρωμαϊκῆς Συγκλήτου καί τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀπέκτησε τόν τίτλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ καί κατ' ἐπέκταση καί ἡ γενική Σύνοδος, πού ἦταν πέρα ἀπό τίς Τοπικές, λεγόταν Οἰκουμενική. Αὐτό θά τό δοῦμε καλύτερα στά ὅσα θά ἀκολουθήσουν στήν ἐπόμενη ἐνότητα.

2. Οἱ Τοπικές καί Οἰκουμενικές Σύνοδοι

Ἀπό τήν ἀρχή τῆς Ἐκκλησίας χρειάστηκε οἱ Ἀπόστολοι νά ἐπιλύσουν διάφορα ζητήματα, γι' αὐτό καί συνήρχοντο σέ συναντήσεις-συνόδους, ὅπως εἶναι ἡ πρώτη Ἀποστολική Σύνοδος στά Ἱεροσόλυμα τό 48 μ.Χ.

Ὁ καθηγητής Ἰωάννης Καρμίρης, ἀναφερόμενος στίς Οἰκουμενικές Συνόδους, γράφει ὅτι ἀποτελοῦν τήν «ὑψίστην αὐθεντίαν» στήν Ἐκκλησία καί ὅτι αὐτές «συνεκαλοῦντο ὑπό τῶν αὐτοκρατόρων», κυρίως λόγω τῶν δογματικῶν ἀφορμῶν καί ἐρίδων καί σ' αὐτές συμμετεῖχαν ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν ἐπὶ μέρους τοπικῶν Ἐκκλησιῶν¹⁴.

Αὐτό ἀκριβῶς δείχνει ὅτι οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι ἔχουν τρία κοινά σημεῖα. Τό πρῶτον εἶναι ὅτι ἀσχολοῦνται μέ τόν καθορισμό δογματικῶν θεμάτων, ὅπως τό τριαδικό, τό χριστολογικό καί τά συναφῆ μέ αὐτά δόγματα περί τῆς τιμῆς τῶν ἱερῶν εἰκόνων¹⁵. Τό δεύτερον εἶναι ὅτι συγκαλοῦνταν ἀπό τοὺς αὐτοκράτορες. Ἔτσι, τήν Α' Οἰκουμενική Σύνοδο συνεκάλεσε ὁ Μ. Κωνσταντῖνος, τήν Β' ὁ Μ. Θεοδόσιος, τήν Γ' ὁ Θεοδόσιος ὁ μικρός, τήν Δ' ὁ Μαρκιανός καί ἡ Πουλχερία, τήν Ε' ὁ Ἰουστινιανός ὁ Α', τήν ΣΤ' ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνᾶτος, τήν Πενθέκτη ὁ Ἰουστινιανός ὁ Β', καί τήν Ζ' ὁ Κωνσταντῖνος ὁ ΣΤ' μέ τήν Εἰρήνη τήν Ἀθηναία. Ἐπισημαίνεται δέ ὅτι οἱ Αὐτοκράτορες ἀπέφευγαν νά ἀσκοῦν δικαίωμα ἐπεμβάσεως στίς δογματικές καί λοιπές συζητήσεις τῶν Πατέρων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, οἱ ὁ-

¹² Γεωργίου Φλωρόφσκι, ἔργα 1, *Ἁγία Γραφή, Ἐκκλησία, Παράδοσις*, μετάφρασις Δημητρίου Τσάμη, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1976, σελ. 131.

¹³ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, βλ. εἰς Μητροπολίτου Ναυπάκτου Ἱεροθέου *Ἐμπειρική Δογματική*, τόμ. Β', δεύτερη ἔκδοσις, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Γενεθλίου Θεοτόκου (Πελαγίας), 2011 σελ. 446.

¹⁴ Ἰωάννου Καρμίρη, *τὰ Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Α', Ἐν Ἀθήναις 1960, σελ. 106.

¹⁵ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 107.

ποῖοι ἀποφαίνονταν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι¹⁶. Τό τρίτο ὅτι συμμετέχουν ὅλες οἱ Τοπικές Ἐκκλησίες.

Εἶναι πολύ σημαντική μιά συζήτηση πού ἔγινε μεταξύ τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ καί τοῦ Ἐπισκόπου Καισαρείας Βιθυνίας Θεοδοσίου γιά θεολογικά θέματα, μέ ἀναφορά καί στίς Συνόδους. Ὁ Ἐπίσκοπος Θεοδοσίος σέ κάποια στιγμή, ὅταν ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀναφέρθηκε σέ ὀρθόδοξη Σύνοδο πού ἔγινε στήν Ρώμη, ἀπάντησε ὅτι ἡ Σύνοδος αὐτή δέν ἔχει ἰσχύ «ἐπειδή χωρίς κελεύσεως γέγονε βασιλέως». Τότε, ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀνέλυσε τό θέμα σχέσεως μεταξύ ὀρθῆς πίστεως καί βασιλικῶν διαταγμάτων. Ἀνέφερε Συνόδους πού συγκροτήθηκαν μέ διατάγματα βασιλέων καί κατακρίθηκαν «διά τήν ἀθεΐαν τῶν κυρωθέντων ἀσεβῶς δογμάτων» καί ἐρωτᾷ: «Ποῖος δέ κανὼν διαγορεύει, μόνας ἐκείνας ἐγκρίνεσθαι συνόδους, τάς κελεύσει βασιλέως ἀθροισθείας, ἢ ὅλως κελεύσει βασιλέως πάντας τάς συνόδους ἀθροίζεσθαι;». Δέν ὑπάρχει κανένας κανόνας πού νά ὀρίζη τό νά ἀποδεχόμαστε ὡς Συνόδους μόνον ἐκεῖνες πού συγκροτοῦνται μέ βασιλικά διατάγματα. Ἀντίθετα, ὁ Κανόνας ὅρισε νά συγκροτῆται Σύνοδος (δηλ. Τοπική) «δεύτερον κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν τοῦ ἔτους», «κελεύσεως βασιλικῆς μηδεμίαν μνήμην πεποιημένος», καί αὐτή ἡ Τοπική Σύνοδος ἀσχολεῖται γιά τήν ἀσφάλεια «τῆς σωτηριώδους ἡμῶν πίστεως καί διορθώσει πάντων τῷ θεῷ τῆς Ἐκκλησίας νόμῳ μή συναινούντων κεφαλαίων». Καί συμπεραίνει ὁ ἅγιος Μάξιμος: «Ἐκείνας οἶδεν ἁγίας καί ἐγκρίτους συνόδους ὁ εὐσεβῆς τῆς Ἐκκλησίας κανὼν, ἅς ὀρθότης δογμάτων ἔκρινεν»¹⁷.

Ἀπό τό χωρίο αὐτό τοῦ ἁγίου Μαξίμου φαίνεται σαφέστατα ὅτι οἱ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας ὀρίζουν τήν σύγκληση τῶν Τοπικῶν Συνόδων, οἱ ὁποῖες ἀσχολοῦνται καί ἀποφασίζουν γιά δογματικά ζητήματα, καί ὄχι Συνόδους πού συγκαλοῦνται μέ βασιλικά διατάγματα. Ἐπίσης, φαίνεται καθαρά ὅτι ἐκεῖνο πού ἀποδεικνύει μία Σύνοδο ὡς ὀρθόδοξη εἶναι τά ὀρθόδοξα δόγματα καί ὄχι ἀπλῶς ἡ σύγκληση μέ βασιλικά διατάγματα.

Ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκι στήν μελέτη του «ἡ αὐθεντία τῶν ἀρχαίων Συνόδων καί ἡ παράδοσις τῶν Πατέρων» καί μάλιστα στήν ἐνότητα «αἱ σύνοδοι εἰς τήν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν» ἀναφέρεται στήν ἱστορία τῶν Συνόδων γενικῶς καί εἰδικότερα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἰσχυρίζεται ὅτι στήν ἀρχαία Ἐκκλησία δέν ὑπῆρχε κάποια «συνοδική θεωρία» ἢ μιά περίτεχνος «θεολογία τῶν Συνόδων» οὔτε ὑπῆρχαν μερικοί «καθωρισμένοι κανονισμοί», ἀλλά οἱ Σύνοδοι τῆς Ἐκκλησίας στούς πρώτους αἰῶνες «ἦσαν περιστατικά συγκεντρώσεις πού συνήρχοντο διά εἰδικούς λόγους, συνήθως ἐπειγούσης φύσεως, διά νά συζητήσουν εἰδικά θέματα κοινοῦ ἐνδιαφέρο-

¹⁶ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 108.

¹⁷ Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, *Δογματικά καί ἀντιρρητικά, λειτουργιολογικά –Βίος Μαξίμου, Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καί ἀσκητικῶν*, Πατερικαί ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Θεσσαλονίκη 1995, τόμ. 15Γ, σελ. 26-28.

ντος». Συνήθως, συνήρχοντο Ἐπίσκοποι μιᾶς περιοχῆς γιὰ νά ἐκλέξουν καί νά χειροτονήσουν νέους Ἐπισκόπους καί αὐτό ἦταν τό θεμέλιο γιὰ τό «μελλοντικόν ἐπαρχιακόν καί μητροπολιτικόν σύστημα». Φαίνεται ὅτι οἱ Σύνοδοι ἐμφανίσθηκαν στήν Μ. Ἀσία στά τέλη τοῦ 2ου αἰῶνος, ἀλλά καί στήν Βόρεια Ἀφρική ἐγκαθιδρύθηκε «κατά τόν τρίτον αἰῶνα εἶδος συνοδικοῦ συστήματος». Ἔτσι, στήν ἀρχαία Ἐκκλησία οἱ σύνοδοι «ἦσαν **γεγονότα** μᾶλλον, παρά θεσμός...»¹⁸.

Οἱ Ἐπίσκοποι συνήρχοντο κατά περιοχές σέ Συνόδους γιὰ νά ἐκλέξουν Ἐπισκόπους καί νά ἀποφασίσουν γιὰ γενικότερα θέματα τῆς Ἐκκλησίας, σύμφωνα μέ τόν 34^ο Ἀποστολικό Κανόνα. Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου γιὰ τήν καλύπτερη διοργάνωση τῆς Ἐκκλησίας υἱοθετοῦσαν τήν διοικητική διαίρεση τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας σέ ἐπαρχίες καί ἐξαρχίες, προκειμένου νά διασώσουν τό συνοδικό σύστημα τῆς Ἐκκλησίας, τό ὁποῖο λειτουργοῦσε μέ διαφόρους τρόπους ἀπό τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ὅπως ἀποδεικνύεται καί ἀπό τήν πρώτη Ἀποστολική Σύνοδο στά Ἱεροσόλυμα, ἀλλά καί μέ τόν τρόπο τελέσεως τῆς θείας Λειτουργίας καί μέ αὐτόν τόν τρόπο συγκρότησαν τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καί ἀναπτύχθηκε τό μητροπολιτικό σύστημα καί ἀργότερα τό πατριαρχικό σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτό ἔγινε μέ τήν ἔμπνευση τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἀπό τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅταν ἡ Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία ἐκχριστιανίσθηκε, τότε ἔγινε ἀντιληπτό ὅτι καί ἡ Πολιτεία καί ἡ Ἐκκλησία «εἶχαν κοινά ὅρια», ὁπότε ἡ οἰκουμενικότητα τῆς Πολιτείας κατέστησε ἔκδηλη καί τήν οἰκουμενικότητα τῆς Ἐκκλησίας. Μέσα σέ αὐτό τό πλαίσιο συνεκλήθη καί ἡ Μεγάλη Σύνοδος στήν Νίκαια, πού ἔγινε τό πρότυπο ὅλων τῶν ἄλλων Συνόδων. Οἱ Τοπικές Ἐκκλησίες ἔπρεπε νά μάθουν νά ζοῦν ὄχι «ὡς αὐτοτελεῖς μονάδες», ἀλλά «ὡς τμήματα ἀπεράντου πνευματικῆς κυβερνήσεως»¹⁹. Καί ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκι σημειώνει χαρακτηριστικά:

«Δέν θά ἦταν ὑπερβολή, ἐάν ἐλέγετο ὅτι αἱ Σύνοδοι οὐδέποτε ἐθεωρήθησαν ὡς κανονικός θεσμός, ἀλλά μᾶλλον ὡς κατά περίπτωσιν **χαρισματικά γεγονότα**»²⁰. Ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία εἶναι μιά συνέλευση πού ποτέ δέν διακόπτεται καί ἡ Σύνοδος ἡ «ὁ Συνοδικός θεσμός» «εἶναι **de jure Divino**» «ὅταν ἀποτελῇ ἀληθῆ εἰκόνα ἢ φανέρωσιν τῆς ἰδίας τῆς Ἐκκλησίας»²¹. Ἡ Σύνοδος τελικά «δέν εὐρίσκεται ὑπεράνω τῆς Ἐκκλησίας», ἀλλά εἶναι ἡ φανέρωση τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ «ἐκπροσώπησή» της. Γί' αὐτό πολλές φορές οἱ ἀποφάσεις τῶν Συνόδων «ἐγένοντο δεκταί ἢ ἀπερρίπτοντο ἀπό τὰς Ἐκκλησίας ὄχι διὰ λόγους τυπικούς ἢ "κανονικούς", ἡ δέ ἐτυμηγορία τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξεν ἄκρως ἐκλεκτική»²².

¹⁸ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι, ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 128 -130.

¹⁹ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 130-131.

²⁰ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 132.

²¹ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 133.

²² Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 133-134.

Ο π. Ιωάννης Ρωμανίδης για τό θέμα αυτό δίδασκε ὅτι ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος δέν ἦταν ποτέ κανονικός θεσμός στήν Ἐκκλησία, ὅπως ἦταν οἱ Τοπικές Σύνοδοι, πού καθορίζεται ἀπό τούς ἱερούς Κανόνας πότε νά συγκαλοῦνται, ἀλλά ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐπίσημης θρησκείας τοῦ κράτους. Αὐτό σημαίνει ὅτι οἱ Αὐτοκράτορες ἤθελαν νά πληροφορηθοῦν ποιά εἶναι ἡ ἄποψη τῆς Ἐκκλησίας γιά ἓνα δογματικό θέμα καί τότε οἱ ἀποφάσεις αὐτές γίνονταν νόμοι τοῦ κράτους, σύμφωνα μέ τό ρωμαϊκό δίκαιο^{23, 24}.

Οἱ αἵρετικοί καταδικάζονταν ἀπό τίς Τοπικές Συνόδους καί οἱ ἀποφάσεις κοινοποιοῦνταν σέ ἄλλες Τοπικές Ἐκκλησίες. Αὐτό γινόταν στήν ἀρχαία Ἐκκλησία. Ὅταν, ὅμως, ὁ Χριστιανισμός ἐγινε θρησκεία τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, τότε ὁ Αὐτοκράτορας ἤθελε νά γνωρίζῃ τήν πίστη τῆς Ἐκκλησίας καί νά τήν ἐπικυρώνῃ μέ νόμο ὥστε νά ὑπάρχῃ ἡ ἐνότητα στήν Αὐτοκρατορία²⁵.

Γι' αὐτό, οἱ κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων δέν εἶχαν σκοπό νά ἀντικαταστήσουν τούς κανόνες τῶν Τοπικῶν Συνόδων. Οἱ Τοπικές Σύνοδοι εἶχαν κανόνες, δηλαδή ὑπῆρχαν κανόνες τῶν Τοπικῶν Συνόδων, κανόνες τῆς λειτουργίας τῆς Συνόδου ἢ τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν τῆς Συνόδου καί ἦταν μιά εὐκαιρία νά τυποποιήσουν πλεόν τήν κοινή πράξη τῆς Ἐκκλησίας, νά θεσπίσουν κανόνες Οἰκουμενικῶν Συνόδων, οἱ ὁποῖοι θά ἀναγνωρίζονταν ἀπό τό Κράτος ὡς οἱ νόμοι τῆς Ἐκκλησίας. Καί αὐτό γινόταν στήν διατύπωση τῆς πίστεως²⁶. Τά μέλη τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὁμιλοῦσαν καί ἐνεργοῦσαν ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν καί ὄχι ὡς ἄτομα ἀπομονωμένα²⁷.

Στήν ἐποχή, ὅμως, πού δέν ὑπάρχει Αὐτοκράτορας γιά νά συγκαλέσῃ Οἰκουμενική Σύνοδο, μπορεῖ αὐτό νά τό κάνῃ ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, χωρίς νά θεωρῆται Οἰκουμενική Σύνοδος. Γι' αὐτό ἡ Σύνοδος πού ἐτοιμάζεται νά συκληθῇ ὀνομάζεται *Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδος*²⁸.

Ὁ Ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος Γιέβτιτς, ἀναφερόμενος στό θέμα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, μεταξύ τῶν ἄλλων, κάνει λόγο καί γιά τήν γένεση καί τήν δομή τους, ἀλλά καί γιά τήν σημασία τους στήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Ἐχοντας ὑπ' ὄψη του τίς γνῶμες διαφόρων ἐπιστημόνων ὅτι οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι, ἐπειδή ἔχουν μερικές ἐξωτερικές ὁμοιότητες μέ «συνέδρια

²³ Ἰωάννου Ρωμανίδου *Ἐκκλησιαστικάί Σύνοδοι καί πολιτισμός*, ἀνεγνώσθη εἰς τήν ΣΤ' συνάντησιν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς Διαλόγου Ὁρθοδόξων-Λουθηρανῶν τήν 31/5-8/8/1991 στήν Μόσχα καί δημοσιεύθηκε στό Περιοδικό «θεολογία» τοῦ ἔτους 1995, τόμος ΞΣΤ', τεῦχος Δ', σελ. 646-680.

²⁴ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, βλ. εἰς Μητροπολίτου Ναυπάκτου Ἱεροθέου *Ἐμπειρική Δογματική*, τόμ. Β', δεύτερη ἐκδοσις, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Γενεθλίου Θεοτόκου (Πελαγίας), 2011 σελ. 436-437.

²⁵ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 439.

²⁶ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 441.

²⁷ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 443-444.

²⁸ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 446.

τῆς ρωμαϊκῆς Συγκλήτου», γι' αὐτό καί συνεκρότησαν ἓνα εἶδος «αὐτοκρατορικοῦ συμβουλίου» σέ διάφορα θέματα τῆς Ἐκκλησίας, γι' αὐτό καί θά μπορούσαν νά ὀνομάζονται «βασιλικά σύνοδοι» τῆς «κρατικῆς» ἢ «κρατικοποιημένης Ἐκκλησίας» τῆς κωνσταντινιδείου περιόδου, ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν μερικές ἐξωτερικές ὁμοιότητες σέ ὀρισμένες διαδικασίες καί δικονομικούς τύπους πού ὑπῆρχαν στήν Ρωμαϊκή Σύγκλητο, ἀλλά ὁμως «δέν πρέπει νά συγχέεται τό οὐσιώδες καί τό ἐπουσιώδες ἐν τῷ συνοδικῷ συστήματι», γιατί ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει τίς Οἰκουμενικές Συνόδους εἶναι «ἡ ἐκκλησιαστική βάσις», δηλαδή «ἡ συνοδικότητα τῆς Ἐκκλησίας» πού προϋπῆρχε στήν λειτουργία τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτό φαίνεται στήν παράδοση τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ πού ἐπικρατοῦσε στήν ἀρχαία Ἐκκλησία, στήν μετέπειτα ὀργάνωσή της, ἀλλά καί τήν συγκρότηση τῶν Τοπικῶν Συνόδων γιά τήν ἀντιμετώπιση διαφόρων προβλημάτων στήν Ἐκκλησία κατὰ τούς πρώτους αἰῶνες. Αὕτη ἡ συνοδικότητα τῆς Ἐκκλησίας πού προϋπῆρχε, υἱοθέτησε καί τόν τρόπο συγκροτήσεως τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἀλλωστε, οἱ Αὐτοκράτορες συγκαλοῦσαν τίς Συνόδους κατόπιν ὑποδείξεων τῶν Ἐπισκόπων, ὅπως ἐπίσης ὑπάρχουν Οἰκουμενικές Σύνοδοι στίς ὁποῖες δέν παρέστησαν οὔτε οἱ αὐτοκράτορες οὔτε οἱ ἀντιπρόσωποί τους²⁹.

Σημαντικά εἶναι τά ὅσα γράφει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης γιά τήν διαφορά μεταξύ τῶν Τοπικῶν καί τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τόν τρόπο συγκλήσεώς τους. Σημειώνει ὅτι τέσσερα εἶναι τά γνωρίσματα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐκ τῶν ὁποίων τά τρία εἶναι κοινά καί στίς Τοπικές Συνόδους, ἀλλά τό ἓνα εἶναι «ἡ οὐσιώδης, ἡ συστατική, καί ἰδιαίτη διαφορά ἀπασῶν τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων». Τό πρῶτο «ιδίωμα ὅλων τῶν οἰκουμενικῶν» Συνόδων εἶναι «τό νά συναθροίζονται διά προσταγῶν, οὐχί τοῦ Πάπα, ἢ τοῦ δεῖνος Πατριάρχου, ἀλλά διά προσταγῶν Βασιλικῶν». Τό δεύτερο ιδίωμα εἶναι «τό νά γίνεται ζήτησις περὶ πίστεως, καί ἀκολούθως νά ἐκτίθεται ἀπόφασις, καί ὅρος δογματικός εἰς κάθε μίαν ἀπό τάς οἰκουμενικάς ἀλλά καί τοῦτο εἰς τινας τοπικάς ἠκολούθησεν». Τό τρίτο ιδίωμα εἶναι «τό νά ἦναι πάντα τά ἐκτιθέμενα παρ' αὐτῶν δόγματα καί οἱ Κανόνες, ὀρθόδοξα εὐσεβῆ καί σύμφωνα ταῖς θείαις Γραφαῖς, ἢ καί ταῖς προλαβούσαις Οἰκουμενικαῖς συνόδοις». Καί στό σημεῖο αὐτό ἰσχύει ὁ λόγος τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: «Τάς γενομένας συνόδους, ἡ εὐσεβής πίστις κυροῖ, καί πάλιν, ἡ τῶν δογμάτων ὀρθότης κρίνει τάς συνόδους». Καί τό τέταρτον ιδίωμα εἶναι «τό νά συμφωνήσουν καί νά ἀποδεχθῶν τά παρὰ τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων διορισθέντα, καί κανονισθέντα ἅπαντες οἱ Ὁρθόδοξοι Πατριάρχαι καί Ἀρχιερεῖς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, εἴτε διά τῶν ἰδίων τοποτηρητῶν, ἢ καί τούτων ἀπόντων, διά γραμμάτων αὐτῶν». Αὕτη ἡ συμφωνία τῶν Πατριαρχῶν εἶναι ὁ συστατι-

²⁹ Ἀθάνασιος Γιέβριτς, *Χριστός, Ἀρχή καί τέλος*, ἐκδ. Ἰδρύματος Γουλανδρῆ-Χόρν, Ἀθῆναι 1983, σελ. 149 κ.έξ.

κός χαρακτήρας πού τίς καθιστᾷ Οἰκουμενικές, ἀλλά καί ὁ διακριτικός χαρακτήρας πού διακρίνει τήν Οἰκουμενική Σύνοδο ἀπό τήν Τοπική³⁰.

Ἐπίσης, ὑπάρχει καί διαφορά μεταξύ τῶν *Χωρικῶν* καί τῶν *Τοπικῶν* Συνόδων. *Χωρική* Σύνοδος εἶναι ἐκείνη τήν ὁποία συνιστᾷ ὁ Ἐπίσκοπος ἢ ὁ Μητροπολίτης ἢ ὁ Πατριάρχης μόνον μέ τούς Κληρικούς του, χωρίς τούς Ἐπισκόπους. Καί *Τοπική* Σύνοδος εἶναι ἐκείνη πού συνέρχεται ὁ Μητροπολίτης ἢ ὁ Πατριάρχης μέ τούς Μητροπολίτες του ἢ μέ τούς Ἐπισκόπους καί γενικῶς ὅταν συνέρχονται οἱ Ἐπίσκοποι μιᾶς ἐπαρχίας γιά νά ἐξετάσουν τά κοινά ζητήματα πού ἄπτονται δογματικῶν καί κανονικῶν ὑποθέσεων³¹.

Ἐπομένως, οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι ἀποτελοῦν τήν ὑψίστη αὐθεντία στήν Ἐκκλησία καί ἐνῶ συγκαλοῦνται ἀπό τούς Αὐτοκράτορες, ἐν τούτοις εἶναι χαρισματικά γεγονότα, ἀφοῦ στήν πραγματικότητα τό βάρος τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων προσδιορίζεται ἀπό τό μεγάλο δογματικό θέμα μέ τό ὁποῖο ἀσχολοῦνται καί ἀπό τήν παρουσία μεγάλων Πατέρων πού εἶναι μέλη τους, ἢ ἀπό τήν διδασκαλία τῶν Πατέρων στήν ὁποία στηρίζονται. Ἀλλωστε, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, πού ἔφθασαν στήν θέωση φωτίσθηκαν ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα, γιὰτί βρίσκονταν σέ μία πνευματική κατάσταση γιά νά δεχθοῦν τόν θεῖο φωτισμό³².

Ὅλα αὐτά ἐλέχθησαν ὥστε νά γίνη κατανοητό ὅτι ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος ἔχει ὡς βάση τίς Τοπικές Συνόδους, ἀφοῦ στήν Οἰκουμενική Σύνοδο συμμετέχουν ὁλόκληρες οἱ Τοπικές Σύνοδοι. Αὐτό σημαίνει ὅτι καί ἡ παροῦσα Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι Τοπική Σύνοδος καί ὄχι μόνον μπορεῖ, ἀλλά καί πρέπει νά λάβῃ ἀπόφαση γιά δογματικά ζητήματα καί γιά τό συγκεκριμένο θέμα, ὅτι δηλαδή ἡ Σύνοδος ἐπὶ Μεγάλου Φωτίου (879-880) καί ἐπὶ ἀγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ (1351) εἶναι ἡ Η' καί ἡ Θ' Οἰκουμενικές Σύνοδοι ἀντίστοιχα. Καί αὐτήν τήν ἀπόφασή της θά τήν διαβιβάζῃ στήν Πανορθόδοξη Σύνοδο, γιά τήν συζήτηση ἀπ' ὅλες τίς Ἐκκλησίες καί τήν ἀπόφαση γιά τό θέμα αὐτό. Ἀλλωστε, καί τά δύο βασικά θέματα μέ τά ὁποῖα ἀσχολήθηκαν οἱ δύο Σύνοδοι τοῦ 879-880 καί τοῦ 1351, ἤτοι τό *filioque* καί τό *actus purus* εἶναι θέματα τά ὁποῖα ὅλη ἡ Ὁρθόδοξη Παράδοση, ὅπως ἐκφράσθηκε ἀπό τούς θεοφόρους Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, τά ἔχει θεωρήσει ὡς αἰρέσεις. Ἔτσι, δέν πρόκειται γιά μία πρωτοτυπία τό νά ἀποδεχθοῦμε, ὡς Τοπική Ἐκκλησία, τίς δύο Συνόδους ὡς Οἰκουμενικές καί νά προτείνουμε τήν ἀποδοχή τους ὡς τέτοιων ἀπ' ὅλη τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἀλλά εἶναι μέσα στό πλαίσιο ἐργασιῶν τῶν Τοπικῶν Συνόδων.

Ὑστερα ἀπό τά εἰσαγωγικά αὐτά, τά ὁποῖα εἶναι κατατοπιστικά, θά προχωρήσω στήν ἀνάλυση τοῦ θέματος ὅτι ἡ Σύνοδος τοῦ ἔτους 879-880

³⁰ Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Πηδάλιον*, ἐκδ. Παπαδημητρίου. Ἀθήνα 1970, σελ. 118-119.

³¹ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 366-367, σημείωση 2.

³² Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 120-121.

ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικά τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί μπορεῖ νά χαρακτηρισθῇ ὡς Η' Οἰκουμενική Σύνοδος.

3. Ἡ Σύνοδος τοῦ ἔτους 879-880

Ἡ Σύνοδος πού συνεκλήθη στήν Κωνσταντινούπολη τό ἔτος 879-880 καί στήν ὁποία προήδρευσε ὁ Μ. Φώτιος καί παρέστησαν τριακόσιοι ὀγδόντα τρεῖς (383) Πατέρες ἀπό ἀνατολή καί δύση, πού ἐκπροσωποῦσαν τά πέντε Πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα, μεταξύ τῶν ὁποίων καί τῆς Παλαιᾶς Ρώμης, ἀποκατέστησε τήν εἰρήνη καί τήν ἐνότητα στήν Ἐκκλησία, ὕστερα ἀπό διάφορα δυσάρεστα γεγονότα πού εἶχαν προηγηθῇ. Δέν εἶναι σκοπός τῆς παρούσης εἰσηγήσεως νά ἀναφερθῇ στά γεγονότα αὐτά, ὅπως ἔγινε μέ ἄλλα κείμενά μου³³. Τό γεγονός εἶναι ὅτι ἡ Σύνοδος αὐτή ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα νά χαρακτηρισθῇ οἰκουμενική. Γι' αὐτό καί ἔτσι χαρακτηρίσθηκε ἀπό πολλούς Πατέρας καί διδασκάλους, ὅπως τόν Θεόδωρο Βαλσαμῶνα, τόν Νεῖλο Θεσσαλονίκης, τόν Νικόλαο Καβάσιλα, τόν Νεῖλο Ρόδου, τόν Μακάριο Ἀγκύρας, τόν ἅγιο Συμεών τόν Θεσσαλονίκης, τόν ἅγιο Μάρκο Ἐφέσου τόν Εὐγενικό, τόν Ἰωσήφ Βρυέννιο, τόν Γεννάδιο Σχολάριο, τόν Δοσίθεο Ἱεροσολύμων, τόν Κωνσταντῖνο Οἰκονόμου, κλπ., ἀλλά καί ἀπό τούς νεωτέρους, ὅπως τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν Χρυσόστομο Παπαδόπουλο, πού ἔγραψε ὅτι ἡ Σύνοδος αὐτή φέρει «οὐ μόνον τὰ ἐξωτερικά, ἀλλά καί πάντα τὰ ἐσωτερικά γνωρίσματα οἰκουμενικῆς Συνόδου» καί ἀσχολήθηκε μέ σοβαρά δογματικά ζητήματα, ὅπως τήν προσθήκη τοῦ *filioque* καί τό πρωτεῖο τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης³⁴.

Ἡ Σύνοδος αὐτή εἶναι καί λέγεται Οἰκουμενική, γιατί συνεκλήθη ἀπό τόν Αὐτοκράτορα Βασίλειο τόν Μακεδόνα, παρέστησαν σέ αὐτήν ἐκπρόσωποι ὅλων τῶν Πατριαρχείων, προήδρευσε ὁ Μ. Φώτιος καί οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Πάπα Ρώμης, ἀσχολήθηκε μέ σοβαρά δογματικά καί ἐκκλησιολογικά θέματα καί οἱ ἀποφάσεις της συντονίζονται μέ τήν διδασκαλία τῶν Προφητῶν, Ἀποστόλων καί Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή εἶναι σύμφωνες μέ τήν ὅλη παράδοση τῆς Ἐκκλησίας.

Τά Πρακτικά τῆς Συνόδου αὐτῆς δημοσιεύθηκαν ἀπό τόν Δοσίθεο Πατριάρχη Ἱεροσολύμων στό βιβλίον του *Τόμος Χαράς*³⁵, πού ἐκδόθηκε στό Ρήμνιο τῆς Οὐγγροβλαχίας τόν Σεπτέμβριο τοῦ ἔτους 1705, ἐνάμιση χρόνο πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Δοσιθέου. Γιά τήν ἔκδοση τῶν Πρακτικῶν τῆς Η' Οἰ-

³³ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου: *Ὁ Μ. Φώτιος καί ἡ Η' Οἰκουμενική Σύνοδος*, Περιοδικό *Πειραϊκή Ἐκκλησία*.

³⁴ Ἰωάννου Καρμίρη, *Τά Δογματικά...* ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 262, καί Ἐπισκόπου Ἀβύδου Κυρίλλου Κατερέλου: *Ἡ Ρώμη καί τό Παπικό Πρωτεῖο ἐπὶ Πατριαρχείας Ἰγνατίου καί Ἰ. Φωτίου (847-886), ἡ Η' Οἰκουμενική Σύνοδος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (869-870)*, Θεσσαλονίκη 1998, σελ. 313 κ.έξ.

³⁵ Δοσιθέου, *Τόμος Χαράς*, ἔκδ. Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1995.

κουμενικῆς Συνόδου χρησιμοποιήθηκε τό χειρόγραφο τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων τοῦ 16^{ου} αἰῶνος³⁶.

Διαβάζοντας κανεῖς προσεκτικά τά Πρακτικά τῆς Συνόδου αὐτῆς διαπιστώνει ὅτι ἡ ἴδια ἡ Σύνοδος αὐτοανακηρύσσεται Οἰκουμενική καί ἔτσι τήν τιτλοφοροῦν οἱ Βασιλεῖς, ὁ Μ. Φώτιος, οἱ λεγάτοι τοῦ Πάπα καί τά μέλη τῆς. Ὁ ὅρος «οἰκουμενική» ἀναφέρεται δεκάδες φορές στά Πρακτικά. Ὅλα τά μέλη τῆς Συνόδου ἔχουν τήν συνείδηση ὅτι εἶναι συνέχεια τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τήν ὁποία καί ἐπικυρώνουν ὡς Οἰκουμενική. Ἄρα, ἡ Ζ' Οἰκουμενική Σύνοδος ἐπικυρώθηκε ἀπό τήν Σύνοδο αὐτή τήν ὁποία μελετᾶμε καί αὐτό, μεταξύ τῶν ἄλλων, δείχνει τήν σοβαρότητά της.

Γιά τήν σημαντική αὐτή Σύνοδο ἐκπονήθηκε μιά σημαντική διατριβή ἀπό τόν πρεσβύτερο Φίλιππο Ζυμάρη μέ τίτλο «*Ἱστορική, δογματική καί κανονική σπουδαιότης τῆς Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως (879-880)*», πού εἶναι ἀκόμη ἀνέκδοτη³⁷, καί προτείνω νά τήν ἐκδώσῃ ἡ Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, γιά τήν σημαντικότητά της. Ἡ διατριβή αὐτή ὑποβλήθηκε στό Τμήμα Ποιμαντικῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καί ἐγκρίθηκε ἀπό αὐτό, εἰσηγητής δέ ἦταν ὁ Καθηγητής Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης Ζηζιούλας. Διαβάζοντας κανεῖς προσεκτικά τήν διατριβή αὐτή διαπιστώνει τήν μεγάλη σημασία τῆς Συνόδου, πού δίκαια ἔχει ἀποκληθῇ ὡς Η' Οἰκουμενική.

Ὁ συγγραφεύς ξεκινᾷ ἀπό τήν διαπίστωση ὅτι δυστυχῶς στήν Δύση ἡ σημαντική αὐτή Σύνοδος ἔχει περάσει εἴτε ὡς «ψευδοσύνοδος», εἴτε ὅτι δέν ἔκανε κάποιο σπουδαῖο ἔργο, δηλαδή «δέν προέβη σέ καμμιά δογματική ἀπόφαση»³⁸. Ὅμως, μελετώντας κανεῖς τά Πρακτικά της πείθεται «γιά τήν ὕπαρξη στους πατέρες αὐτῆς τῆς Συνόδου μιᾶς σαφοῦς ἐκκλησιολογικῆς συνειδήσεως»³⁹.

Ὁ σκοπός τῆς ἐν λόγω διατριβῆς ἀποβλέπει στήν ἐξακρίβωση «τῆς ἐκκλησιολογικῆς σημασίας τῆς Συνόδου τοῦ 879-880, ἡ ὁποία ἦτο σημαντική γιά τήν Ἐκκλησία καί, τελικῶς, ὅλον τόν κόσμον σήμερα»⁴⁰. Τελικά, ἀποδεικνύεται ὅτι «ἡ Σύνοδος αὐτή θά μπορούσε νά θεωρηθεῖ ὡς μία ἐκθεση ἐκκλησιολογίας», γιατί ὅλα τά θέματα πού συζητήθηκαν «ἔχουν ἓνα κοινό ἐκκλησιολογικό πλαίσιο, καί οἱ ἀποφάσεις σχετικῶς μέ τά θέματα αὐτά προδίδουν σαφῶς τήν συγκεκριμένη αὐτή ἐκκλησιολογική συνείδηση, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ συνέχεια τῆς συνειδήσεως τῶν προηγουμένων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας». Τά κύρια θέματα πού συζητήθηκαν στήν Σύνοδο ἦταν πέντε, ἥτοι «α) τό πρωτεῖον τοῦ πάπα, β) τά λειτουργήματα στήν Ἐκκλη-

³⁶ βλ. εἰσαγωγή Κωνσταντίνου Σιαμάκη εἰς Δοσιθέου *Τόμος Χαράς*, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 11.

³⁷ Πρεσβυτέρου Φιλίππου Ζυμάρη, *Ἱστορική, δογματική καί κανονική σπουδαιότης τῆς Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως (879-880)*, Θεσσαλονίκη Μάρτιος 2000, ἀνέκδοτη.

³⁸ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 10-11.

³⁹ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 10.

⁴⁰ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 15-14.

σία καί ἡ μεταξύ τους σχέση, γ) τὰ τοπικά ἔθιμα, δ) ἡ ἀθρόον χειροτονία, καί ε) τὸ *filioque*»⁴¹.

Εἶναι ἐπίσης σημαντική ἡ ἀνάλυση πού γίνεται γιὰ τίς Συνόδους τοῦ ἔτους 869-870, πού κατεδίκασε τὸν Ἱερό Φῶτιο, καί τοῦ ἔτους 879-880, πού μελετᾶμε, ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο Ἀβύδου Κύριλλο Κατερέλο, στὴν μελέτη του μέ τίτλο «Ἡ Ρώμη καί τὸ Παπικὸ Πρωτεῖο ἐπὶ Πατριαρχείας Ἰγνατίου καί Ἱ. Φωτίου (847-886), ἡ Ἡ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (869-870)»⁴².

Θὰ πρέπει στό σημεῖο αὐτὸ νά γίνη μιά μικρὴ ἀναφορὰ σέ δύο ἀπὸ τὰ θέματα αὐτά γιὰ νά φανῇ ἡ σπουδαιότητα τῆς Οἰκουμενικῆς αὐτῆς Συνόδου.

Τὸ πρωτεῖο τοῦ Πάπα

Τὸ ἓνα θέμα εἶναι τὸ πρωτεῖο τοῦ Πάπα. Ἡ συζήτηση πού ἔγινε στὴν Σύνοδο μεταξύ τοῦ Μ. Φωτίου, τῶν Ἀνατολικῶν Ἐπισκόπων ἀλλὰ καί τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Πάπα ἔδειξε καθαρά ὅτι ὁ Πάπας ἔχει πρωτεῖο μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ «μέ σαφῇ ἐκκλησιολογικὰ ὅρια», ὅπως προσδιορίζονται ἀπὸ τὸν 34^ο Ἀποστολικὸ Κανόνα, δηλαδή εἶναι πρῶτος μόνο κατὰ τὰ πρεσβεῖα «ἐντός καί ὄχι ὑπεράνω τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὴν θεώρηση αὐτῇ, ὁ κάθε ἀρχιερεὺς, ὁ ὁποῖος δέν τηρεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀποστολικοῦ Κανόνος, θέτει ἑαυτὸν ἐκτός Ἐκκλησίας καί καθαιρεῖται ἢ ἀφορίζεται· οἱ πάπες δέν ἀποτελοῦν ἐξαίρεση»⁴³.

Οἱ λεγᾶτοι τοῦ Πάπα ὑπεστήριζαν στὴν Σύνοδο τὴν ἄποψη ὅτι μόνον ὁ ἅγιος Πέτρος καί οἱ Πάπαι, πού εἶναι διάδοχοί του, ἔχουν «τὴν ἐξουσία τοῦ δεσμεῖν καί λύειν, δηλαδή τὴν ἱερωσύνη. Ὡς ἐκ τούτου, ὁ Πάπας, ὡς διάδοχος τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, εἶναι ἡ μόνη πηγὴ τῆς ἱερωσύνης, καί, ἐπομένως, ὁποιαδήποτε ἐξουσία, πού συμβαίνει νά ἔχει ὁ Φῶτιος, δέν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀρχιερωσύνη του ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Πάπα»⁴⁴.

Ὁ Μ. Φῶτιος καί οἱ Πατέρες τῆς Συνόδου αὐτῆς «ὑπεστήριζαν τὰ πρεσβεῖα τιμῆς ὡς ἀναγκαῖα ἐκκλησιολογικὴ ἀρχὴ γιὰ τὴν διατήρηση τῆς ἐνότητος τῆς ἀνά τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίας, κατὰ τὰ πρεσβεῖα τιμῆς, ὅμως, ἡ διατήρηση αὐτῆς τῆς ἐνότητος σαφῶς δέν νοεῖται ὡς ἐπιβολὴ ἀπὸ ἓνα πρῶτον, ὁ ὁποῖος βρίσκεται ὑπεράνω τῆς Ἐκκλησίας ὡς αὐθεντία. Ἡ θέση αὐτὴ σαφῶς ἐκφράζεται σέ μιά ἐπιστολὴ τοῦ Φωτίου, στὴν ὁποία τονίζει τὴν Ὁρθόδοξη ἐρμηνεία τοῦ Εὐαγγελικοῦ χωρίου τοῦ Ματθ. 16:18-19· ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ ὁδηγεῖ στὴν καίρια ἐκκλησιολογικὴ ἀρχὴ ὅτι ὁ κάθε ἐπίσκοπος εἶναι ἰσότημος ὡς πρὸς τὴν ἀρχιερωσύνη του»⁴⁵. Ὁ Πάπας ἔχει τὸ προνόμιο τῆς τιμῆς καί πρέπει νά τηρῇ τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, καί αὐτὸ τὸ

⁴¹ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 203.

⁴² Ἐπισκόπου Ἀβύδου Κυρίλλου Κατερέλου, ἔνθ. ἀνωτ.

⁴³ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 78-80.

⁴⁴ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 82-83.

⁴⁵ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 81.

προνόμιο πρέπει νά γίνεται μέσα στό πνεῦμα τῶν ἱερῶν Κανόνων⁴⁶. Αυτό σημαίνει ὅτι ὁ Πάπας δέν ἔχει ἀρμοδιότητες σέ ἄλλες ἐκκλησιαστικές περιφέρειες. Ὄταν ὁ Πάπας δέν τηρῇ τούς κανόνες καί θέτει τόν ἑαυτό του ὑπεράνω τῆς Ἐκκλησίας, τότε μπορεῖ νά καθαιρεθῇ, ὅπως συνέβη μέ τόν Πάπα Νικόλαο Α', πού καθαιρέθηκε, γιατί ἀναμείχθηκε στήν Κωνσταντινούπολη καί τήν Βουλγαρία⁴⁷.

Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι τό πρωτεῖο τοῦ Πάπα, κατά τούς δυτικούς, δέν τίθεται σέ κανονική καί ἐκκλησιολογική προοπτική, ἀλλά σέ δογματική βάση, ὅτι ἡ ἱερωσύνη τοῦ Πάπα εἶναι ἡ πηγή τῆς ἱερωσύνης ὅλων τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν καί Ἐπισκόπων. Ἐκεῖ ἀκριβῶς βρίσκεται τό θέμα καί ὄχι στά πρεσβεία τιμῆς καί τῆς προεδρίας στήν Σύνοδο. Αυτό δέν μπορούσε ποτέ, οὔτε καί τώρα μπορεῖ, νά γίνῃ ἀποδεκτό ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Διαβάζοντας κανεῖς τά Πρακτικά καί τίς συζητήσεις πού ἔγιναν κατά τήν ἑναρξη τῆς Συνόδου διαπιστώνει ὅτι στήν ἀρχή φαίνονται δύο τύποι ἐκκλησιολογίας, ὁ δυτικός, πού θεωροῦσε τόν Πάπα ὡς κεφαλή ὅλης τῆς Ἐκκλησίας καί ὁ ἀνατολικός πού ἀναφέρεται στό συνοδικό σύστημα διοικήσεως, βάσει τῶν ἱερῶν κανόνων καί τῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ λεγᾶτοι, ὅπως φαίνεται, προσπάθησαν νά ἐπιβάλουν τόν δυτικό τύπο ἐκκλησιολογίας, ἀλλά μέ τήν σοφία καί τίς ἔξυπνες παρεμβάσεις τοῦ Πατριάρχου Φωτίου καί τῶν ἄλλων μελῶν ἐπικράτησε πλήρως ἡ ἀνατολική ἐκκλησιολογία, πού στηρίζεται στό συνοδικό σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καί στήν μή ἀνάμειξη ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν διοικήσεων σέ μιᾶ ἄλλη ἐκκλησιαστική διοίκηση.

Εἶναι χαρακτηριστικός ὁ πρῶτος Κανόνας πού συνέταξε ἡ Σύνοδος αὐτή κατά τήν πέμπτη πράξη της, πού θεσπίζει τήν αὐτονομία κάθε ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως σέ θέματα τάξεως καί πειθαρχίας. Σύμφωνα μέ τόν κανόνα αὐτόν ὁποῖος ἐπίσκοπος, κληρικός ἢ λαϊκός, πού ἀνήκει στόν Πάπα, τιμωρηθῇ ἀπό αὐτόν πρέπει νά ὑπόκειται στόν ἴδιο ὅρο τιμωρίας καί ἀπό τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως καί ἀντιστρόφως. Καί καταλήγει ὁ κανών: «μηδέν τῶν προσόντων πρεσβείων τῶ ἀγιωτάτῳ θρόνῳ (τῆς) τῶν Ρωμαίων Ἐκκλησίας μηδέ τῶ ταύτης προέδρῳ τό σύνολον καινοτομουμένων μηδέ νῦν μήτε εἰς τό μετέπειτα»⁴⁸. Αυτό σημαίνει ὅτι γίνεται ἀποδεκτό τό συνοδικό σύστημα διοικήσεως καί ὅτι τό πρωτεῖο τοῦ Πάπα δέν εἶναι πρωτεῖο ἐξουσίας, ἀλλά πρωτεῖο τιμῆς, δηλαδή ὁ Πάπας δέν εἶναι κεφαλή ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, δέν εἶναι ἡ πηγή τῆς ἱερωσύνης καί, κατά συνέπεια, δέν ἔχει ἀρμοδιότητα στίς ἄλλες ἐκκλησιαστικές διοικήσεις. Κατά τόν Ζωναρά: «Μή διαφέρεσθαι θέλοντες οἱ τῆς συνόδου πρὸς ἀλλήλους τόν τε τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης Πάπαν, καί τόν τῆς νέας ταύτης τῆς Κων-

⁴⁶ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 83.

⁴⁷ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 204.

⁴⁸ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 366-367.

σταντινουπόλεως Πατριάρχην, ἀλλ' ὁμονοεῖν ἀλλήλοις· ἔτι γάρ ἦσαν ὁμόδοξοι καὶ ὁμόθρονοι»⁴⁹.

Ὁ Κανόνας αὐτός ἔχει «καίρια ἐκκλησιολογικὴ σημασία», ἀφοῦ «ἐπαναφέρει μία "εὐχαριστιακὴ" θεώρηση τῆς ἀνά τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιαστικῆς δομῆς». Ἡ ἐκκλησιαστικὴ σημασία τοῦ Κανόνα αὐτοῦ δὲν βρίσκεται μόνον στὸ ὅτι τονίζεται τὸ ἰσότιμο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέ τὴν Παλαιὰ Ρώμη, «ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐννοεῖται κατ' ἐπέκταση καὶ ἡ ἰσοτιμία ὅλων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ἀνά τὴν οἰκουμένην». Αὐτός ὁ κανόνας «ἀποτελοῦσε ἐπανορθωτικὸ διάβημα κατὰ τῆς πυραμιδικῆς δυτικῆς "παγκόσμιας" ἐκκλησιολογίας, ἡ ὁποία ἐκφράσθηκε στὴν προηγούμενη Σύνοδο τοῦ 869-870 καὶ κατὰ τὴν ὁποία ἡ μόνη ἀληθινὴ τοπικὴ Ἐκκλησία μέ τὴν ἀνωτέρω ἔννοια τῆς καθολικότητος εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία ταυτίζεται μέ μία παγκόσμια Ἐκκλησία, καὶ ὁ μόνος οὐσιαστικὸς ἐπίσκοπος εἶναι ὁ πάπας Ρώμης»⁵⁰.

Τὸ filioque

Τὸ δεύτερο σημεῖο πού ἀπασχόλησε τὴν σημαντικὴ αὐτὴ Σύνοδο πού μελετᾶμε εἶναι τὸ θέμα τοῦ filioque πού εἰσήγαγαν οἱ Φράγκοι στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ὡς ὑπόστασις ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό. Οἱ Φράγκοι Ἱεραπόστολοι εἶχαν εἰσαγάγει τὸ filioque στὴν Βουλγαρία καὶ γι' αὐτὸ ἐτέθη τὸ θέμα στὴν Σύνοδο. Πρόκειται γιὰ τὴν «οὐσιοκρατικὴ θεώρηση περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἡ ὁποία ἔχει Νεοπλατωνικὲς ρίζες... Ἡ οὐσιοκρατία ἐπομένως καταστρέφει τὴν σωστὴ θεολογία τῆς Ἁγίας Τριάδος διότι καταστρέφει τὴν πηγὴ τῆς θεότητος, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μοναρχία τοῦ Πατρὸς»⁵¹.

Ἡ συζήτηση γιὰ τὸ σοβαρὸ αὐτὸ ζήτημα ἐγίνε κατὰ τὴν ἕκτη συνεδρία καὶ ἀποφασίσθηκε νὰ ἀπαγορευθῇ αὐτὴ ἡ κακοδοξία. Μὲ πρόταση τοῦ παρισταμένου αὐτοκράτορος Βασιλείου ἡ Σύνοδος ἀποφάσισε νὰ καταδικάσῃ τὸ filioque, δηλαδὴ τὴν εἰσαγωγή στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως ἀπὸ τοὺς Φράγκους τῆς αἰρετικῆς διδασκαλίας περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, πράγμα τὸ ὁποῖο εἰσήγαγαν οἱ Φράγκοι καὶ στὴν Βουλγαρία. Ὁ διάκονος καὶ πρωτονοτάριος Πέτρος, κατ' ἐντολὴν τοῦ Μ. Φωτίου, ἀνέγνωσε τὸν σχετικὸ ὅρο, πού ἀναφέρεται στὴν διατήρηση τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως τῆς Νικαίας, χωρὶς τὴν προσθήκην τοῦ filioque καὶ τὴν παντελῆ καθαίρεσιν τῶν ἱερωμένων πού προσθέτουν καὶ ἀφαιροῦν στὸ Σύμβολο τῆς πίστεως ρήματα νόθα, ὅπως καὶ τὸ ἀνάθεμα στοὺς λαϊκοὺς πού κάνουν αὐτὸ τὸ ἔργο. Συγκεκριμένα μετὰ τὰ εἰσαγωγικά ὁ ὅρος τῆς Οἰκουμενικῆς αὐτῆς Συνόδου διαλαμβάνει:

⁴⁹ Ράλλη καὶ Ποτλῆ, *Σύνταγμα θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων*, τόμος Β', σελ. 706

⁵⁰ π. Φιλίππου Ζυμάρη, ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 57-58.

⁵¹ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 207.

«...Αποβαλλόμεθα μὲν οὐς ἐξεκκλησίασαν, στέργομεν δὲ καὶ ἀποδοχῆς ἀξίους ἔχομεν, οὐς οἷα δὴ ὁμοδόξους ἢ καὶ τῆς εὐσεβείας καθηγητάς τιμῇ καὶ σέβας ὅσιον ὀφειλομένους ἀπέφηναν. Οὕτω περὶ τούτων φρονοῦντές τε καὶ ἀνακηρύττοντες, τὸν ἄνωθεν ἐκ Πατέρων μέχρις ἡμῶν κατεληλυθότα τῆς ἀκραιφνεστάτης τῶν Χριστιανῶν πίστεως ὅρον καὶ διανοίᾳ καὶ γλώσσει στέργομέν τε καὶ πᾶσι διαπρυσίῳ τῇ φωνῇ περιαγγέλλομεν, οὐδὲν ἀφαιροῦντες, οὐδὲν προστιθέντες, οὐδὲν ἀμείβοντες, οὐδὲν κιβδηλεύοντες. Ἡ μὲν γὰρ ἀφαίρεσις καὶ ἡ πρόσθεσις, μηδεμιᾶς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ τεχνασμάτων ἀνακινουμένης αἰρέσεως, κατὰγνωσιν εἰσάγει τῶν ἀκαταγνώστων καὶ ὕβριν τῶν Πατέρων ἀναπολόγητον· τό δὲ κιβδήλοις ἀμείβειν ῥήμασιν ὅρους Πατέρων πολὺ τοῦ προτέρου χαλεπώτερον. διὸ τὸν ἐξ ἀρχῆς τῆς πίστεως ὅρον πόθῳ θείῳ καὶ διανοίας εὐθύτητι ἡ ἀγία καὶ οἰκουμένη αὕτη Σύνοδος ἐνστερνιζομένη τε καὶ θειάζουσα, καὶ τό τῆς σωτηρίας στερέωμα ἐν αὐτῷ θεμελιουσά τε καὶ ἀνεγείρουσα, οὕτω φρονεῖ καὶ κηρύσσειν πᾶσιν ἐκβοᾷ»⁵².

Στὴν συνέχεια διαβάστηκε τό Σύμβολο τῆς Πίστεως, χωρὶς τὴν προσθήκη τῆς φράσεως «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον». Καὶ ἀμέσως μετὰ ὁ ὅρος διαλαμβάνει:

«Οὕτω φρονοῦμεν· ἐν ταύτῃ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως ἐβαπτίσθημεν· δι' αὐτῆς πᾶσαν αἴρεσιν θραυομένην τε καὶ καταλυομένην ὁ τῆς ἀληθείας λόγος ἀπέδειξε. τοὺς οὕτω φρονοῦντας ἀδελφούς καὶ Πατέρας καὶ συγκλήρους τῆς ἄνω πολιτείας ἐπιγραφόμεθα. εἰ δέ τις ἑτέραν ἔκθεσιν παρὰ τοῦτο δὴ τό ἱερὸν σύμβολον, τό ἄνωθεν ἐκ τῶν μακαρίων καὶ ἱερῶν Πατέρων ἡμῶν μέχρις ἡμῶν διαφοιτῆσαν, τολμήσειεν ἀναγράψασθαι καὶ ὅρον πίστεως ὀνομάσαι, συλῆσαι τε τό ἀξίωμα τῆς τῶν θεσπεσίων ἐκείνων ἀνδρῶν ὁμολογίας καὶ ταῖς ἰδίαις εὐρεσιολογίαις τοῦτο περιάψαι, κοινόν τε μάθημα τοῦτο προθεῖναι πιστοῖς ἢ καὶ τοῖς ἐξ αἰρέσεώς τινος ἐπιστρέφουσι, καὶ ῥήμασι νόθοις ἢ προσθήκαις ἢ ἀφαιρέσεσι τὴν ἀρχαιότητα τοῦ ἱεροῦ τούτου καὶ σεβασμίου ὅρου κατακιβδηλεῦσαι ἀποθρασυνθείη, κατὰ τὴν ἤδη πρό ἡμῶν ἐκφρωνηθεῖσαν ψῆφον ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμένων Συνόδων, εἰ μὲν τῶν ἱερωμένων εἴη τις, παντελεῖ καθαιρέσει τοῦτον καθυποβάλλομεν, εἰ δὲ τῶν λαϊκῶν, τῷ ἀναθέματι παραπέμπομεν»⁵³.

Ἡ ἀναφορὰ στοὺς λαϊκοὺς παραπέμπει στὸν Καρλομάγνο πού εἰσήγαγε τό filioque καὶ στοὺς Κληρικοὺς-ἐπισκόπους τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Καρλομάγνου πού εἰσήγαγαν τό Σύμβολο τῆς πίστεως μέ τό filioque στὴν λατρεία, καὶ τό ὁποῖο διέδωσαν καὶ στὴν Βουλγαρία.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσι αὐτοῦ τοῦ ὅρου ὅλος «ὁ παρῶν ἱερός σύλλογος ἐξεβόησε· Πάντες οὕτω φρονοῦμεν, οὕτω πιστεύομεν, ἐν ταύτῃ τῇ ὁμολογίᾳ ἐβαπτίσθημέν τε καὶ τοῦ ἱερατικοῦ βαθμοῦ ἡξιώμεθα. τοὺς ἑτέρας δὲ παρὰ ταῦτα φρονοῦντας ὡς ἐχθροὺς Θεοῦ καὶ τῆς ἀληθείας ἡγούμεθα. εἴ τις

⁵² Δοσιθέου, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 378.

⁵³ Δοσιθέου, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 379.

παρά τοῦτο τό ἱερόν σύμβολον τολμήσει ἕτερον ἀναγράψασθαι ἢ προσθεῖναι ἢ ὑφελεῖν, καί ὅρον ὀνομαῖσαι ἀποθρασυνθείη, κατάκριτος καί πάσης χριστιανικῆς ὁμολογίας ἀπόβλητος. τό γάρ ἀφαιρεῖν ἢ προσθεῖναι ἀτελῇ τήν εἰς τήν ἀγίαν καί ὁμοούσιον καί ἀδιαίρετον Τριάδα μέχρι τῆς σήμερον ἀνέκαθεν ὁμολογίαν δείκνυσιν· ἀποστολικῆς παραδόσεως καί τῆς τῶν Πατέρων διδασκαλίας καταγινώσκει. εἴ τις τοίνυν εἰς τοῦτο ἀπονοίας ἐλάσας τολμήσει, ὡς ἀνωτέρω λέλεκται, ἕτερον ἐκθέσθαι σύμβολον καί ὅρον ὀνομαῖσαι, ἢ προσθήκην ἢ ἀφαιρέσιν ἐν τῷ παραδεδομένῳ ἡμῖν παρὰ τῆς ἀγίας καί οἰκουμενικῆς ἐν Νικαίᾳ τό πρῶτον μεγάλης Συνόδου ποιῆσαι, ἀνάθεμα ἔστω»⁵⁴.

Ὁ Δοσιθέος Ἱεροσολύμων στίς «σημειώσεις» του, μετά τήν παράθεση τῶν Πρακτικῶν τῆς Η΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, γράφει ὅτι στήν Σύνοδο ἔγινε φανερό ὅτι καί στήν Ρωμαϊκή Ἐκκλησία δέν εἶχε εἰσέλθει ἀκόμη στό Σύμβολο τῆς Πίστεως κάποια προσθήκη, ἀλλά ἐφευρέθηκε ἐκ τῶν ὑστέρων. Καί ἐάν οἱ πρεσβύτεροι τοῦ Πάπα Νικολάου ἐδίδασκαν στήν Βουλγαρία τήν ἐκπόρευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ «ἐξ ἰδίου αὐτῶν φρονήματος, καί οὐκ ἀπό ἐπιταγῆς τοῦ πάπα». Αὐτό φαίνεται ἀπό τό ὅτι ἀκόμη καί στήν Σύνοδο πού συνέστησε ὁ Πάπας Ἀδριανός μέ τήν αἴτησή του στόν αὐτοκράτορα, ἐναντίον τοῦ Φωτίου, δηλαδή στήν Σύνοδο τοῦ 869-870, ἐτέθη ὅρος νά εἶναι τό σύμβολον ἀκαινοτόμητον, καί δέν εἶπαν κάτι διαφορετικό οἱ τοποτηρητές τους, ὅπως ἄλλωστε τό ἴδιο ἔκαναν καί «οἱ τοποτηρηταί τοῦ πάπα Ἰωάννου ἐν τῇ παρούσῃ Συνόδῳ»⁵⁵.

Φυσικά, ἐδῶ πρέπει νά σημειωθῇ ὅτι τήν προσθήκη στό Σύμβολο τῆς Πίστεως τήν εἰσήγαγε ὁ Καρλομάγνος στήν Σύνοδο τοῦ Ἀαχεν τό 809, τήν ἐπέβαλε στούς ἐπισκόπους τῆς ἐπικρατείας του, ἀλλά τότε ἀντέδρασε ὁ Πάπας Ρώμης. Ἀργότερα ὅμως τό 1009, ὅταν ἔγινε Πάπας Ρώμης ὁ Σέργιος ὁ Δ' πού ἦταν φραγκόφιλος εἰσήγαγε τό *filioque* στό Σύμβολο τῆς Πίστεως, καί τότε διεγράφη ἀπό τά δίπτυχα καί ἔτσι ἔχουμε τό ὀριστικό σχίσμα, δηλαδή τήν ἀπόσχιση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, τῶν φραγκολατίνων, ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Ἀπό ὅσα προηγήθηκαν φαίνεται ὅτι δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ Σύνοδος τοῦ 879-880 διασώζει ὅλα τά ἐξωτερικά καί ἐσωτερικά στοιχεῖα τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Καί αὐτό γιατί συνεκλήθη ἀπό τόν Αὐτοκράτορα, ὅπως ὅλες οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι, προήδρευσε σέ αὐτήν μιά μεγάλη πατερική φυσιογνωμία, ὁ Μ. Φώτιος, συμμετεῖχαν Ἐπίσκοποι ἀπό ὅλες τίς Ἐκκλησίες, ἀκόμη καί οἱ λεγᾶτοι τοῦ Πάπα, καί τά θέματα πού ἀντιμετώπισε ἦταν σοβαρά ἐκκλησιολογικά, δογματικά καί κανονικά. Γι' αὐτό καί οἱ περισσότεροι ἐρμηνευτές καί θεολόγοι χαρακτηρίζουν τήν Σύνοδο αὐτήν ὡς Η΄ Οἰκουμενική, ὅπως προαναφέρθηκε.

⁵⁴ Δοσιθέου, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 379-380.

⁵⁵ Δοσιθέου, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 416.

4. Τό filioque καί τό πρωτεῖο τοῦ Πάπα μετά τήν Σύνοδο τοῦ 879-880

Ὅπως εἶδαμε προηγουμένως ἡ Σύνοδος τοῦ 879-880 ἀσχολήθηκε μέ δύο σοβαρά θέματα, ἐκτός τῶν ἄλλων, ἤτοι τό filioque καί τό πρωτεῖο τοῦ Πάπα. Πρόκειται γιά δύο θέματα τά ὁποῖα ἀπασχολοῦν καί σήμερα τήν Ἐκκλησία μας στούς θεολογικούς διαλόγους. Τό πρωτεῖο τοῦ Πάπα εἶχε ἐκδηλωθῇ ἀπό τούς προηγουμένους Πάπες, ἐνῶ τό filioque εἶχε εἰσαχθῇ ἀπό τούς Φράγκους μέ τήν ἀντίδραση καί τοῦ Πάπα Ρώμης ἕως τό 1009, ἐνῶ τό ἔτος αὐτό εἰσῆχθη στήν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης.

Τά δύο αὐτά σοβαρά θεολογικά ζητήματα εἶναι δόγματα τῶν Λατίνων καί γιά μᾶς εἶναι αἰρέσεις, οἱ ὁποῖες συναντῶνται καί στόν μεγάλο δογματικό θεολόγο τοῦ Παπισμοῦ, τόν Θωμᾶ τόν Ἀκινάτη. Γιά τόν λόγο αὐτό θά γίνη μιᾶ ἀναφορά στό τί λέγει ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτης γιά τά δύο αὐτά θέματα.

Ἡ διδασκαλία τῶν Φραγκολατίνων γιά τήν ἐκπόρευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπό τόν Πατέρα καί ἀπό τόν Υἱό (filioque) συναντᾶται στά ἔργα τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτη. Γιά παράδειγμα, τό διαβάζουμε στό ἔργο του Summa Theologica, ὅπου γίνεται ἡ ἀνάπτυξη τοῦ θέματος μέ ἓνα στοχαστικό καί περίπλοκο τρόπο πού προκαλεῖ πραγματικά ἴλιγγο.

Στήν τριακοστή ἕκτη (36) ἐρώτηση τοῦ πρώτου μέρους καί μάλιστα στό δεύτερο (2) ἄρθρο μέ τίτλο «ἐκπορεύεται τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐκ τοῦ Υἱοῦ;» ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης ἀπαντᾷ σέ πέντε ἀντιρρήσεις πού θέτει ὁ ἴδιος. Στήν ἀπάντησή του ἀρχίζει μέ τήν θέση ὅτι «πρέπει νά ποῦμε ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἐκ τοῦ Υἱοῦ». Στήν συνέχεια χρησιμοποιοῦν πολὺπλοκούς συλλογισμούς πού δέν μπορεῖ κανεῖς εὐκολά νά παρακολουθήσῃ καί νά καταλάβῃ, ἔχοντας ὡς κεντρικό σημεῖο ὅτι «δέν μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι τά θεῖα Πρόσωπα διακρίνονται τό ἓνα ἀπό τό ἄλλο κατά κάποια ἀπόλυτη ἐννοια». Συνδέοντας δέ τόν Λόγο μέ τήν διάνοια καί τό Ἅγιον Πνεῦμα μέ τήν ἀγάπη γράφει: «Ὁ Υἱός ἐκπορεύεται μέ τόν τρόπο τῆς διάνοιας ὡς Λόγος καί τό Ἅγιον Πνεῦμα μέ τόν τρόπο τῆς θελήσεως ὡς Ἀγάπη. Ὅμως ἡ ἀγάπη ὑποχρεωτικά ἐκπορεύεται ἀπό τόν λόγο. Διότι δέν ἀγαπᾶμε κάτι ἂν δέν τό ἀντιληφθοῦμε ὡς διανοητική σύλληψη. Ἄρα καί μέ αὐτόν τόν τρόπο γίνεται φανερό ὅτι τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Υἱοῦ».

Σέ ἄλλο σημεῖο τῆς ἰδίας ἐρώτησης ἀναφέρεται στό ὅτι τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ἔστω κι ἂν λέγεται ὅτι ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρός: «Συνεπῶς ὅταν λέμε ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἀπό τόν Πατέρα, ἂν καί προστίθεται ὅτι ἐκπορεύεται μόνον ἀπό τόν Πατέρα, ὁ Υἱός δέν θά ἐξαιρεῖτο ἐκ τούτου· διότι σέ σχέση μέ τήν ἀρχή (principle) τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁ Πατήρ καί ὁ Υἱός δέν εἶναι ἀντίθετοι ὁ ἓνας στόν ἄλλο, ἀλλά μόνο σέ σχέση μέ τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἓνας εἶναι ὁ Πατήρ καί ὁ ἄλλος ὁ Υἱός».

Σε ἄλλο σημεῖο ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης προσπαθεῖ νά δικαιολογήσῃ γιατί ὁ Πάπας πρόσθεσε τό filioque στό Σύμβολο τῆς Πίστεως, ἂν καί δέν τό ἔθεσαν οἱ Πατέρες σέ αὐτό στίς Α' καί Β' Οἰκουμενικές Συνόδους: «Σέ κάθε

σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας γράφεται ἓνα σύμβολο τῆς πίστεως γιὰ νὰ ἀπαντήσῃ σέ κάποιο κυρίαρχο σφάλμα πού καταδικάστηκε στήν σύνοδο ἐκείνη τήν ἐποχή. Συνεπῶς οἱ ἐπόμενες σύνοδοι δέν περιγράφονται ὡς σύνοδοι πού ἔφτιαξαν ἓνα νέο σύμβολο τῆς πίστεως· ἀλλά αὐτό πού ἔμμεσα περιλαμβανόταν στοῦ πρῶτο σύμβολο ἐξηγήθηκε μέ κάποια προσθήκη πού ἀπευθυνόταν ἐναντίον τῶν ἀναφυόμενων αἱρέσεων». Καί ἡ σκέψη αὕτη καταλήγει: «Συνεπῶς, ἐπειδή κατὰ τήν ἐποχή τῶν ἀρχαίων συνόδων δέν εἶχε ἐμφανισθῇ τὸ σφάλμα αὐτῶν πού λένε ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δέν ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Υἱό, δέν ἦταν ἀναγκαῖο νὰ γίνῃ κάποια ρητὴ διακήρυξη σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο· ἐνῶ, ἀργότερα, ὅταν ἐμφανίσθηκαν ὀρισμένα λάθη, σὲ μιὰ ἄλλη σύνοδο [Σύνοδος τῆς Ρώμης, ὑπὸ τὸν Πάπα Δαμάσκιο] πού συνεκλήθη στήν Δύση, τὸ ζήτημα ὀρίστηκε ρητὰ ἀπὸ τὴν αὐθεντία τοῦ Ρωμαίου Ποντίφηκα, ὑπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ὁποίου εἶχαν ἐπίσης συγκληθῇ καὶ ἐπικυρωθῇ οἱ ἀρχαῖες σύνοδοι. Ὅπως καὶ νὰ εἶναι, ἡ ἀλήθεια περιλαμβανόταν σιωπηρὰ στήν πεποίθηση ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς».

Σὲ ἄλλη ἀπάντηση ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἄποψη ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δέν ἐκπορεύεται καὶ ἀπὸ τὸν Υἱό εἰσῆχθηκε ἀπὸ τοὺς Νεστοριανούς, καὶ αὐτὸ ἐπηρέασε καὶ ἄλλους μεταγενέστερους, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Δαμασκηνό, ἂν καὶ μερικοὶ τὸν ἐρμηνεύουν ὅτι δέν ἀρνεῖται τὸ filioque: «Οἱ Νεστοριανοὶ ἦταν οἱ πρῶτοι πού εἰσῆγαγαν τὸ σφάλμα ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δέν ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Υἱό, ὅπως φαίνεται ἀπὸ ἓνα Νεστοριανὸ σύμβολο τῆς πίστεως πού καταδικάστηκε στήν σύνοδο τῆς Ἐφέσου. Αὐτὸ τὸ λάθος τὸ ἀσπᾶσθηκε ὁ Νεστοριανὸς Θεοδώριχος (sic) καὶ διάφοροι ἄλλοι μετὰ ἀπὸ αὐτόν, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Δαμασκηνός. Συνεπῶς σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο δέν πρέπει νὰ κρατήσουμε τὴν γνώμη του. Ἄν καί, ἔχει ὑποστηρικτῇ ἀπὸ ὀρισμένους ὅτι ἐνῶ ὁ Δαμασκηνός δέν ὁμολογεῖ ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἦταν ἐκ τοῦ Υἱοῦ, αὐτὲς οἱ λέξεις του δέν ἐκφράζουν καὶ ἄρνηση περὶ τούτου» (σελ. 4, Φιλ.).

Στὴν τριακοστὴ ἑβδομὴ (37) ἐρώτηση τοῦ πρώτου μέρους ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης ἀσχολεῖται μέ τὸ θέμα «περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος-ἀγάπης» καὶ περιλαμβάνει δύο ἄρθρα. Στὸ πρῶτο ἄρθρο θέτει τὸ ἐρώτημα: «Εἶναι ἡ "Ἀγάπη" τὸ κύριο ὄνομα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος;». Καὶ μετὰ τῶν ἄλλων γράφει: «τὸ ὄνομα Ἀγάπη στὸν Θεὸ μπορεῖ νὰ ἐκληφθῇ οὐσιαστικὰ καὶ προσωπικὰ. Ἄν ἐκληφθῇ προσωπικὰ εἶναι τὸ κύριο ὄνομα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ὅπως ὁ Λόγος εἶναι τὸ κύριο ὄνομα τοῦ Υἱοῦ. Γιὰ νὰ τὸ δοῦμε αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὅπως ἀποδείχτηκε παραπάνω (Ἐρ.27, Ἀπ. [2], 3,4,5), ὑπάρχουν δυὸ ἐκπορεύσεις στοῦ Θεοῦ, μιὰ διανοητικῶς, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἐκπόρευση τοῦ Λόγου, καὶ ἄλλη μιὰ βουλητικῶς, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἐκπόρευση τῆς Ἀγάπης· διότι στοῦ μέτρου πού ἡ πρώτη εἶναι ἡ πλέον γνωστὴ σὲ ἐμᾶς, ἔχουμε καταφέρει νὰ ἀποδώσουμε κατάλληλα ὀνόματα γιὰ νὰ ἐκφράσουμε τίς διάφορες σκέψεις μας (considerations) σχε-

τικά με αυτή την εκπόρευση, όχι όμως σχετικά με την εκπόρευση της βουλήσεως».

Χρησιμοποιώντας την εικόνα και την σχέση του έραστή με τον ερώμενο, κάνει πολύπλοκους συλλογισμούς για να καταλήξει: «Επομένως, στο βαθμό που η αγάπη σημαίνει μόνο τη σχέση του έραστή με το αγαπώμενο αντικείμενο, το "αγάπη" και το "αγαπᾶν" λέγονται για την ουσία, όπως το "κατανοῶ" και το "κατανοεῖν". αλλά, από την άλλη πλευρά, στο βαθμό που αυτές οι λέξεις χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν την σχέση προς την αρχή της, αυτού που εκπορεύεται με τον τρόπο της αγάπης, και "αντιστρόφως", έτσι ώστε με το "αγάπη" εννοούμε την "αγάπη εκπορευόμενη", και με το "αγαπᾶν" εννοούμε το "spiration της εκπορευόμενης αγάπης", με αυτή την έννοια ή "Αγάπη" είναι το όνομα του προσώπου και το "αγαπᾶν" είναι ένας θεωρητικός όρος, όπως το "ὁμιλεῖν" και το "γεννᾶν"».

Η βασική σκέψη του ότι το Άγιον Πνεῦμα είναι δεσμός της αγάπης μεταξύ του Πατέρα και του Υιού διατυπώνεται ως εξής: «Τὸ Άγιο Πνεῦμα λέγεται ὅτι εἶναι ὁ δεσμός του Πατέρα και του Υιού, στο μέτρο που εἶναι Ἀγάπη, διότι, μιὰ και ὁ Πατέρας ἀγαπᾶ τὸν Ἐαυτό Του και τὸν Υἱὸ με μιὰ Ἀγάπη, καί, ἀντιστρόφως, ἐκφράζεται ἐν τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι, ὡς Ἀγάπη, ἡ σχέση του Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱό, καί, ἀντιστρόφως, ὅπως αὐτὴ του έραστή πρὸς τὴν ἀγαπημένο. Ὅμως, ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Πατὴρ και ὁ Υἱὸς ἀγαποῦν ἀμοιβαῖα ὁ ένας τὸν ἄλλο, ἔπεται ἀναγκαστικά ὅτι αὐτὴ ἡ ἀμοιβαία Ἀγάπη, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐκπορεύεται καί ἀπὸ τοὺς δύο. Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν προέλευση, συνεπῶς, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν εἶναι τὸ μέσον, ἀλλὰ τὸ τρίτο πρόσωπο τῆς Τριάδος· ἐνῶ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν προαναφερθεῖσα σχέση {τὸ Ἅγιον Πνεῦμα} εἶναι ὁ δεσμός μεταξύ τῶν δύο προσώπων, καθὼς ἐκπορεύεται καί ἀπὸ τὰ δύο».

Ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτης, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ filioque ἀσχολεῖται καί με τὸ πρωτεῖο τοῦ Πάπα. Θέτει τὸ πρωτεῖο τοῦ Πάπα στὴν παγκόσμια Ἐκκλησία σὲ δογματική βάση, πού σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι ἓνα πρωτεῖο τιμῆς, ἀλλὰ πρωτεῖο ἐξουσίας, ὁπότε ἀπὸ ἓνα κανονικὸ θέμα γίνεται κατ' ἐξοχὴν δογματικό. Συγκεκριμένα ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτης στό *Contra errores Graecorum* γράφει: «Ἡ πλάνη αὐτῶν πού ἀρνοῦνται τὸ πρωτεῖο τοῦ Τοποτηρητοῦ τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴν καθολικὴ Ἐκκλησία, μοιάζει με τὴν ἀρνηση τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος σὲ σχέση με τὸν Υἱό. Πράγματι, εἶναι ὁ Ἰδιος ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνος πού ἀγιάζει τὴν Ἐκκλησία Του καί τὴν σφραγίζει με τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅπως με ἓνα χάραγμα καί με μιὰ σφραγίδα... Παρόμοια ὁ Τοποτηρητής τοῦ Χριστοῦ, με τὸ πρωτεῖο του καί με τίς φροντίδες του, ὅπως ἓνας πιστός δοῦλος, διαφυλάσσει τὴν καθολικὴ Ἐκκλησία ὑποταγμένη στὸν Χριστό»⁵⁶.

⁵⁶ Αρχιμ. Πλακίδα Deseille, *Ἡ πορεία μου πρὸς τὴν Ὁρθοδοξία*, μετάφραση Αρχιμ. Συμεών Κούτσα, ἐκδ. Ἀκρίτας, Β' ἀνατύπωση 1999, σελ. 106.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Olivier Clément γράφει ότι «ο "φιλιογκβισμός" ο οποίος κάνει να μοιράζεται από τον Υίο το βασικό προνόμιο, που ανήκει μόνον στο πρόσωπο του Πατρός, θέτοντας το Πνεῦμα, σχετικά με την ίδια την υποστατική του ὑπαρξη, σε εξάρτηση από τον Υίο, χωρίς αμφιβολία συνετέλεσε στο να αυξήσει το θεσμικό και εξουσιαστικό στοιχείο της ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας». Καί ο π. Πλακίδας Deseille λέγει ότι ο Olivier Clément με αυτήν την παρατήρησή του επανέλαβε αυτό που ισχυριζόταν ο Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτης. Γιατί «εἶναι φανερό πῶς ἡ ρωμαϊκή ἐκκλησιολογία διαφέρει ἀπό τήν ὀρθόδοξη καί δέν εἶναι ἐκπληκτικό ὅτι καί ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτος ἐπεσήμανε ἐδῶ μιά τριαδική ρίζα»⁵⁷.

Συμπέρασμα

Τό συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ Σύνοδος τοῦ 879-880 ἔχει ὅλες τίς προϋποθέσεις νά χαρακτηρισθῇ ὡς Ἡ' Οἰκουμενική Σύνοδος. Ἐτσι ἔχει περάσει στήν συνείδηση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἐκτός τῶν ἄλλων γιατί προήδρευε ἕνας μέγας Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Μέγας Φῶτιος, συνεκλήθη ἀπό αὐτοκράτορα, ἦταν παρούσες ὅλες οἱ Ἐκκλησίες, ἀκόμη καί ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, καθώς ἐπίσης ἀσχολήθηκε καί μέ σοβαρά θεολογικά καί ἐκκλησιολογικά ζητήματα καί αὕτη ἀνεγνώρισε τήν Σύνοδο τοῦ 787 ὡς Ζ' Οἰκουμενική.

Τό πρόβλημα πού ὑπάρχει σήμερα εἶναι ὅτι οἱ Πάπες τῆς Ρώμης δέν ἀριθμοῦν τήν Σύνοδο τοῦ 879-880 ὡς Ἡ' Οἰκουμενική Σύνοδο, ἀλλά στήν θέση τῆς ἀριθμοῦν τήν Σύνοδο τοῦ 869-870, ἡ ὁποία κατεδίκασε τόν Μέγα Φῶτιο. Γιά δύο περίπου αἰῶνες ἡ Σύνοδος τοῦ 869-70 παραμένει σέ λήθη, ἀλλά μόλις τόν ἐνδέκατο αἰῶνα πρῶτος ὁ Πάπας Γρηγόριος Ζ' (1073-1085) κάνει μνεῖα αὐτῆς τῆς Συνόδου. Μάλιστα δέ στό τέλος τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος «ἀρχίζουν χρονογράφοι νά μνημονεύουν τήν Σύνοδο»⁵⁸. Ἐμεῖς δέ οἱ σύγχρονοι Ὁρθόδοξοι σταματοῦμε τήν ἀρίθμηση τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων μέχρι τήν Ζ' Οἰκουμενική Σύνοδο καί αὕτην τήν Σύνοδο δέν τήν συγκαταλέγουμε ἀκόμη μεταξύ τῶν Οἰκουμενικῶν, ἂν καί στήν συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας εἶναι Οἰκουμενική, ὅπως προαναφέρθηκε. Θά τό ἀνεχθοῦμε αὐτό; Δέν πρέπει νά εἰσηγηθοῦμε στήν Πανορθόδοξη Σύνοδο τήν ἀναγνώριση τῆς σημαντικῆς αὐτῆς Συνόδου ὡς Ἡ' Οἰκουμενικῆς, ὅπως τό ἔκαναν πολλοί Πατέρες καί διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας;

Γιά τίς ἡσυχαστικές Συνόδους τοῦ 14^{ου} αἰῶνος, καί κυρίως τήν Σύνοδο τοῦ 1351, ἡ ὁποία ἔχει ὄντως τά χαρακτηριστικά Οἰκουμενικῆς Συνόδου, γιατί ἐκτός τοῦ ὅτι συγκλήθηκε ἀπό αὐτοκράτορα καί πρωταγωνίσθησε ὁ μέγας Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, συγχρόνως ἀντιμετώπισε καί κατεδίκασε στήν οὐσία τήν αἰρετική κακοδοξία τοῦ

⁵⁷ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 105-106.

⁵⁸ Ἐπισκόπου Αβύδου Κυρίλλο Κατερέλου, ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 306

actus purus καί μπορεί νά χαρακτηρισθῇ ὡς Θ' Οἰκουμενική Σύνοδος θά εἰσηγηθῇ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γόρτυνος καί Μεγαλοπόλεως καί ἀγαπητός ἐν Χριστῷ ἀδελφός κ. Ἱερεμίας.

Ὅπως ἔχω ἤδη ἀναφέρει στήν ἀρχή τῆς εἰσηγήσεως, δέν μᾶς ἐμποδίζει τίποτε ὡς Τοπική Ἐκκλησία νά λάβουμε μία συγκεκριμένη ἀπόφαση καί νά τήν προτείνουμε νά συζητηθῇ στήν Πανορθόδοξο Σύνοδο ἢ νά ἐνταχθῇ στήν θεματολογία τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου πού πρόκειται νά συγκληθῇ, ἄν, βέβαια, ὑπάρχη ἡ δυνατότητα, λόγω τοῦ ὅτι τό θεματολόγιο ἔχει καταρτισθῇ.

Προσπάθησα μέ συντομία νά παρουσιάσω τήν σοβαρότητα τοῦ θεολογικοῦ καί ἐκκλησιαστικοῦ αὐτοῦ θέματος καί εὐχαριστῶ τήν Ἱερά Σύνοδο πού ἀπεφάσισε νά συζητήσῃ τό θέμα αὐτό στήν Ἱεραρχία, καθώς ἐπίσης τήν εὐχαριστῶ καί πάλι γιά τήν τιμή πού μοῦ ἔκανε νά ἀναθέσῃ σέ μένα τήν ἐπεξεργασία τοῦ θέματος αὐτοῦ, παρά τό ὅτι ὅλοι οἱ παρόντες ἀρχιερεῖς, ἔχουν γνώση αὐτῶν τῶν θεμάτων, ἰδιαίτερος αὐτοῖ πού ἀσχολοῦνται ἐπιστημονικά καί ὁμολογιακά μέ τά σοβαρά αὐτά ζητήματα. –

Κριτηρία οἰκουμενικότητος Συνόδου

Ἅγιος Νικόδημος Ἀγιορείτης

Τέσσαρά τινα χαρακτηριστικά ιδιώματα τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων εὐρίσκω...

Καί πρῶτον μὲν ἰδίωμα ὅλων τῶν Οἰκουμενικῶν εἶναι, τό νά συναθροίζωνται διά προσταγῶν, οὐχί τοῦ Πάπα, ἢ τοῦ δεῖνος Πατριάρχου, ἀλλά διά προσταγῶν Βασιλικῶν....

Δεύτερον· τό νά γίνεται ζήτησις περί πίστεως, καί ἀκολούθως νά ἐκτίθεται ἀποφασίς, καί ὅρος δογματικός εἰς κάθε μίαν ἀπό τὰς Οἰκουμενικάς...

Τρίτον, τό νά ἦναι πάντα τὰ ἐκτιθέμενα παρ' αὐτῶν δόγματα καί οἱ Κανόνες, ὀρθόδοξα εὐσεβῆ καί σύμφωνα ταῖς θεαῖς Γραφαῖς, ἢ ταῖς προλαβούσαις Οἰκουμενικαῖς συνόδοις...

Τέταρτον δέ καί τελευταῖον, τό νά συμφωνήσουν καί νά ἀποδεχθοῦν τά παρά τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων διορισθέντα, καί κανονισθέντα ἅπαντες οἱ ὀρθόδοξοι Πατριάρχαι καί Ἀρχιερεῖς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, εἴτε διά τῆς αὐτοπροσώπου παρουσίας αὐτῶν, εἴτε διά τῶν ἰδίων τοποτηρητῶν, ἢ καί τούτων ἀπόντων, διά γραμμάτων αὐτῶν.

(Ἀγίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Πηδάλιον, ἐκδ. Ἀστέρος, σελ. 118)

Καθηγητής π. Ἰωάννης Ρωμανίδης

Οἱ Ἑννέα ρωμαϊκῆς Οἰκουμενικῆς Σύνοδοι ποῦ συγκάλεσαν οἱ ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, μὲ πρῶτο τὸ Μέγα Κωνσταντῖνο, σὲ συνεργασία μὲ τὰ ρωμαϊκὰ Πατριαρχεῖα τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης, τῆς Νέας Ρώμης, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας καί τελικὰ τῶν Ἱεροσολύμων ἀπὸ τὰ 451 εἶναι: (1) τῆς Νικαίας 325, (2) Κωνσταντινουπόλεως 381, (3) Ἐφέσου 431, (4) Χαλκηδόνος 451, (5) Κωνσταντινουπόλεως 553, (6) Κωνσταντινουπόλεως 680, (7) Νικαίας 786/7, (8) Κωνσταντινουπόλεως 879, καί (9) Κωνσταντινουπόλεως 1341. Ἑννέα Οἰκουμενικῆς Σύνοδοι ποῦ δημοσιεύτηκαν ὡς ρωμαϊκοὶ νόμοι ὑπογεγραμμένοι ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα ἀφοῦ προηγουμένως τὰ πρακτικὰ τοὺς ὑπογράφτηκαν ἀπὸ τοὺς πέντε ρωμαίους Πατριάρχες, τοὺς Μητροπολίτες καί ἐπισκόπους τοὺς. Ἐξαιρεῖται ἡ Ἑνατη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τοῦ 1341 ποῦ τὰ πρακτικὰ τῆς προσυέγραψαν μόνο τέσσερις ρωμαῖοι Πατριάρχες καί ἐπικύρωσε ὁ ρωμαῖος αὐτοκράτορας. Ἀπουσίαζε τώρα τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης ποῦ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε καταληφθεῖ βίαια ἀπὸ τοὺς Φράγκους, Λογγοβάρδους, καί Γερμανοὺς μὲ τὴ βοήθεια τῶν Νορμανδῶν.

Ἡ τρέχουσα ἄποψη πολλῶν Ὀρθόδοξων ὅτι μιὰ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἶναι ἔγκυρη ὅταν ἀναγνωρίζεται ἀπὸ κάποια μεταγενέστερη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο δὲν ἔχει καμιά βάση στὸ Ρωμαϊκὸ Δίκαιο. Κάθε Σύνοδος γινόταν Ρωμαϊκὸς Νόμος ἀπὸ τὴ στιγμή ποῦ τὰ πρακτικὰ τῆς ὑπέγραψαν ἐπὶ τόπου τὰ μέλη τῆς, Πατριάρχες καί Μητροπολίτες, καί συνυπέγραφε ὁ ἴδιος ὁ Αὐτοκράτορας. Οἱ Αἵρετικοὶ καί οἱ αἵρέσεις τοὺς καταδικάζονταν ἐκείνη τὴ στιγμή καί ὄχι ἀπὸ κάποια ἐπόμενη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο. Τὰ Σύμβολα καί οἱ Ὅροι τοὺς γίνονταν Ρωμαϊκοὶ νόμοι αὐτοστιγμῆ.

Ἔτσι ὑπάρχουν σήμερα Ὀρθόδοξοι ποῦ αὐτοαποκαλοῦνται Ἐκκλησία τῶν Ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Πολλοὶ Ὀρθόδοξοι ἀγνοοῦν τὴν Ὅγδοι καὶ τὴν Ἑνατη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο. Ἡ Ὅγδοι Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τὸ 879 ἀπλᾶ καταδίκασε αὐτοὺς ποῦ "προσθέτουν" ἢ "ἀφαιροῦν" ἀπὸ τὸ Σύμβολο τοῦ 381 καθὼς καί ὅσους δὲν ἀποδέχονται τὴ διδασκαλίαν περὶ Εἰκόνων τῆς Ἑβδόμης Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Οἱ Φράγκοι ποῦ καταδικάζονται πρὸς τὸ παρόν δὲν ἀναφέρονται καθαρὰ μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νὰ ἀναθεωρήσουν.

Ἡ Ἑνατη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τὸ 1341 καταδίκασε τὸν πλατωνικὸ μυστικισμὸ τοῦ Βαρλαάμ τοῦ Καλαβροῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε ἔρθει ἀπὸ τὴ Δύση ὡς προσήλυτος στὴν

Ὁρθοδοξία. Φυσικά ἡ ἀπόρριψη τοῦ πλατωνικοῦ τύπου μυστικισμοῦ ἦταν παραδοσιακή πρακτική τῶν Πατέρων.

(http://www.romanity.org/html/rom.e.00.vasikes_theseis_autou_tou_website.htm)

Οἰκουμενική Σύνοδος, εἶναι ἐκείνη πού:

1. Συγκλήθηκε ἀπὸ Αὐτοκράτορα τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας μὲ οἰκουμενική (παν-Ρωμαϊκή) ἐμβέλεια, ἀλλὰ φυσικά καὶ πανχριστιανική.
2. Οἱ ἀποφάσεις της ἔγιναν ἀποδεκτὲς ἀπὸ ὁλόκληρη τὴν ἀνὰ τὸν κόσμον Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, διαχρονικά.
3. Ἀποφάσεις της διατυπώθηκαν ἀπὸ Θεούμενο.
4. Οἱ ἀποφάσεις της ὑπεγράφησαν ἀπὸ τὰ Ρωμαϊκὰ Πατριαρχεῖα.
5. Ἀσχολήθηκε μὲ σημαντικὰ Θεολογικὰ ζητήματα.

8^Η ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

Πρακτικά Συνόδου

«...Πάντες οὕτω φρονοῦμεν, οὕτω πιστεύομεν, ἐν ταύτῃ τῇ ὁμολογίᾳ ἐβαπτίσθη-
μέν τε καὶ τοῦ ἱερατικοῦ βαθμοῦ ἡξιώμεθα. Τοὺς ἑτέρας δὲ παρά ταῦτα φρονοῦντας ὡς
ἐχθροὺς Θεοῦ καὶ τῆς ἀληθείας ἡγούμεθα. Εἴ τις παρά τοῦτο τό ἱερόν σύμβολον τολ-
μήσει ἕτερον ἀναγράψασθαι ἢ προσθεῖναι ἢ ὑφελεῖν, καὶ ὅρον ὀνομάσαι ἀποθρασυν-
θεῖν, κατὰ κριτος καὶ πάσης ὁμολογίας χριστιανικῆς ἀπόβλητος. Τό γάρ ἀφαιρεῖν ἢ
προσθεῖναι ἀτελεῖ τὴν εἰς τὴν ἀγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον Τριάδα μέχρι τῆς
σήμερον ἀνέκαθεν ὁμολογίαν δείκνυσιν· ἀποστολικῆς παραδόσεως καὶ τῆς τῶν πατέ-
ρων διδασκαλίας καταγινώσκει. Εἴ τις τοίνυν εἰς τοῦτο ἀπονοίας ἐλάσας τολμήσει, ...
ἕτερον ἐκθέσθαι σύμβολον καὶ ὅρον ὀνομάσαι, ἢ προσθήκην ἢ ὑφαίρειν ἐν τῷ παρα-
δομένῳ ἡμῖν παρά τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐν Νικαίᾳ τό πρῶτον μεγάλης Συνό-
δου ποιῆσαι, ἀνάθεμα ἔστω». (Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, Τόμος Χαράς, ἐκδ. Βασ. Ρηγό-
πουλου, Θεσσαλονίκη 1995, σελ. 379,380)

«... Πρέπον ἐστὶ μετὰ πάσης τῆς γενομένης ἀποδοχῆς καὶ ἐνώσεως τῆς τῶν Ρω-
μαίων Ἐκκλησίας, διὰ μεσιτείας τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν πατριάρχου Φωτίου, καὶ ἐπὶ τῇ ὑ-
ποθέσει ταύτῃ συμφωνῆσαι ἡμῖν... Καὶ ὁ μὴ οὕτω φρονῶν καὶ ὀνομάζων τὴν ἀγίαν
καὶ οἰκουμενικὴν ἐν Νικαίᾳ τό δεύτερον ἐβδόμην σύνοδον, ὡς καὶ ὁ θεοσεβέστατος
πρεσβύτερος καὶ καρδινάλιος προεῖπεν, ἔστω ἀνάθεμα». (Τὰ Δογματικά καὶ Συμβολικά
Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἰω. Καρμίρη, Τόμος 1, σελ. 227)

«...οὓς μέντοι Φώτιος ὁ ἀγιώτατος ἡμῶν πατριάρχης κληρικούς ἢ λαϊκοὺς ἢ τοῦ
ἀρχιερατικοῦ καὶ ἱερατικοῦ τάγματος ἐν οἳδῇποτε παροικία ὑπὸ ἀφορισμόν ἢ καθαί-
ρεσιν ἢ ἀναθεματισμόν ποιήσει, ἵνα ἔχη αὐτοὺς καὶ ὁ ἀγιώτατος πάπας Ἰωάννης καὶ ἡ
κατ'αὐτόν ἀγία τοῦ Θεοῦ τῶν Ρωμαίων Ἐκκλησία ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας κρίματι,
μηδὲν τῶν προσόντων πρεσβειῶν· τῷ ἀγιωτάτῳ θρόνῳ τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας μη-
δὲ τῷ ταύτης προέδρῳ τό σύνολον καινοτομουμένων μηδὲ νῦν μήτε εἰς τό μετέπει-
τα». (Τὰ Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας,
Ἰω. Καρμίρη, Τόμος 1, σελ. 228)

«Ὅτι μὲν ἀγαθόν τέλος τά παρ' ἡμῶν πραχθέντα ἐδέξατο, κἄν ἡμεῖς σιωπήσομεν,
οἱ λίθοι κεκράζονται. Καὶ ὁ μὴ στοιχῶν τοῖς παρά τῆς ἀγίας ταύτης καὶ οἰκουμενικῆς

Συνόδου πραχθεῖσι, κεχωρισμένος ἔσται τῆς ἁγίας καί ὁμοουσίου Τριάδος». (Τόμος Χαράς, σελ. 367)

«... διό τόν ἐξ ἀρχῆς τῆς πίστεως ὅρον πόθω θείῳ καί διανοίας εὐθύτητι ἡ ἁγία καί οἰκουμενική αὕτη Σύνοδος ἐνστερνίζομένη τε καί θειάζουσα, καί τό τῆς σωτηρίας στερέωμα ἐν αὐτῷ θεμελιοῦσά τε καί ἀνεγείρουσα, οὕτω φρονεῖ καί κηρύσσειν πᾶσιν ἐκβοᾷ». (Δοσιθέου, Τόμος Χαράς, σελ. 378)

«Εὐλογητός ὁ Θεός, ὅτι οὕτως αἱ γινῶμαι καί θελήσεις πάντων τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν εἰς ἓν συνῆλθον, καί διὰ τῆς κοινῆς ὁμονοίας καί εἰρήνης εἰς ἀγαθόν τέλος κατέληξε πάντα τά παρά τῆς ἁγίας καί οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐναρχθέντα τε καί πραχθέντα». (Τά Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἰω. Καρμίρη, Τόμος 1, σελ. 367)

Ἅγιος Νεκτᾶριος Πενταπόλεως

Ἡ Ἡ' Οἰκουμενική Σύνοδος ἔχει τήν ἐξῆς μεγάλην σπουδαιότητα ὅτι ἐκύρωσε τόν ὅρον τῆς Α' καί Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου καί περιεφρούρησε τήν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, περιχαράκωσα αὐτήν διὰ νέου ὀχυροῦ χαρακώματος ὅπως διατελῇ ἀπρόσβλητος, ἀφώρισε δέ καί ἀνεθεμάτισε τοὺς ἄλλοι τι παρά τοῦτο φρονοῦντας, καί μή τοῦτο κοινόν σύμβολον ὁμολογοῦντας καί ἀπεκατέστησε μεταξύ ἀνατολῆς καί δύσεως τήν ἐκκλησιαστικήν εἰρήνην καί ἐνότητα. Ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ἀνεγνωρίσθη ἡ ἰσότης τῶν ἀρχιερατικῶν ἀξιωμάτων τῶν ἐπισκόπων Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως καί τό ἀπόλυτον κύρος τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων εἰς ὃ ὑπέκυψε καί ὁ Πάπας ἀναγνωρίσας τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς. Ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ὁ Φώτιος κατήγαγε θρίαμβον, διότι ἐν αὐτῇ ἐστέφθησαν οἱ ὑπέρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀνατολῆς ἁγῶνες αὐτοῦ διὰ πλήρους ἐπιτυχίας καί ἐβασίλευsen ἡ ἀλήθεια τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέρ ἧς τοσοῦτον ἐμόχθησεν. (Ἀγίου Νεκταρίου, Μελέτη Ἱστορική περί τῶν αἰτιῶν τοῦ σχίσματος, Τόμος Α', ἐκδ. Νεκτ. Παναγόπουλου 288-289)

Καθηγητής π. Γεώργιος Μεταλληνός

Ὑπάρχει ὅμως καί ἡ 8^η Οἰκ. Σύνοδος. Εἶναι ἡ Σύνοδος τοῦ 879, ἐπὶ Μ. Φωτίου. Ὁ γνωστός δογματολόγος καί δάσκαλός μας, ὁ Ἰωάννης Καρμίρης, στήν Θεολογική Σχολή Ἀθηνῶν, ἔλεγε ὅτι ἡ Σύνοδος τοῦ 879 ἐπὶ Μ. Φωτίου, εἶναι ἡ τελευταία πρό τοῦ Σχίσματος Γενική Σύνοδος τῆς Ἀρχαίας Ἐκκλησίας, μέ ὅλα τὰ γνωρίσματα Οἰκ. Συνόδου. Ἡ Σύνοδος αὐτή καταδικάζει τήν δυτική ἀλλοτρίωση εἰς τήν διατύπωση τοῦ Filioque, τῆς ἐκπορεύσεως δηλαδή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅχι μόνο ἀπό τόν Πατέρα, ὅπως ὁ Χριστός μας τό λέει στό 15,26 τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου -«ὁ παρά τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται»- ἀλλά καί «ἐκ τοῦ Υἱοῦ».

Ἡ 8^η Οἰκ. Σύνοδος εἶναι ἡ σύνοδος τοῦ 879, ἡ ὁποία καταδικάζει τό Filioque, τήν προσθήκη τῆς φράσεως αὐτῆς εἰς τό Σύμβολον καί κυρίως ἐκείνους πού εἰσήγαγαν στό Σύμβολον αὐτή τήν προσθήκη, δηλαδή τόν φραγκικό κόσμο καί τήν ἡγεσία του.

Καθηγητής Β. Φειδᾶς

" Ἐξ ἅπαντος τρόπου ὀφείλει ὁ τῆς Νικαίας συνόδου Ὅρος, ὃν καί αἱ λοιπαί ἅγαι καί οἰκουμενικαί σύνοδοι ἐπεκύρωσάν τε καί ἐπωκοδόμησαν, τοῦτον καί ἐν ταύτῃ τῇ μεγάλῃ καί οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἀναγνωσθῆναι".

(Φειδᾶ, Ἑκκλησιαστική Ἱστορία, τόμος Β΄, σελ. 133)

Ὁ Καθηγητής Ἰω. Καρμίρης ἀναφέρει ὅτι ἡ Σύνοδος "αὕτη ἀποτελεσθεῖσα ἐκ 383 Πατέρων ἀνατολικῶν τε καί δυτικῶν, ἐκπροσωπούντων τά πέντε ἀρχαῖα Πατριαρχεῖα, παρουσίασε, καί κατ' αὐτόν τόν ρωμαιοκαθολικόν θεολόγον Hergenrother, τοιοῦτον ἐπιβλητικόν θέαμα, οἷον δέν παρουσιάσθη ἀπό τῶν χρόνων τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Διά τοῦτο, ἐξακολουθῶν ὁμολογεῖ οὗτος, φέρει ἡ Σύνοδος αὕτη ἐξωτερικῶς πάντα τά γνωρίσματα Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Οὐδόλως ἄρα ἄπορον, ὅτι ὡς ὀγδόη Οἰκουμενικήν ἐθεώρουν αὐτήν οἱ Θεόδωρος Βαλσαμῶν, Νεῖλος Θεσσαλονίκης, Νεῖλος Ρόδου, Συμεών Θεσσαλονίκης, Μάρκος Ἐφέσου, Γεννάδιος Σχολάριος, Δοσίθεος Ἱεροσολύμων, Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος καί ἄλλοι: ἀλλά καί ἡ ἴδια Σύνοδος ἐχαρακτήρισεν ἐαυτήν ὡς Οἰκουμενικήν πολλαχοῦ ἐν τοῖς πρακτικοῖς αὐτῆς, ἔτι δέ ὁ Πατριάρχης Εὐθύμιος καί πολλοί ἄλλοι μέχρι τῶν συγχρόνων ἡμῶν Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, F. Duorņik καί ἄλλων".

("Αἱ Οἰκουμενικαί Σύνοδοι", Δεσποίνης Δ. Κοντοστεργίου, ἐκδ. Πουρναρά, 1997, σελ. 275-297)